

Butlletí de l'Associació Bíblica de Catalunya

130. setembre 2018

IMATGE D'UN VITRALL DE LA CATEDRAL DE GIRONA

Els sants de la porta del costat als Cursos Bíblics d'Estiu

En l'Exhortació apostòlica “*Gaudete et Exultate*” el Papa Francesc parla de la santedat *de la porta del costat* referint-se als sants que *viuen prop de nosaltres i són un reflex de la presència de Déu* (nº 6).

Massa sovint es cau en l'error de limitar la condició de sants als qui l'Església amb solemnitat canonitza perquè puguin rebre culte públic i siguin venerats com a models a imitar en alguna de les seves qualitats. Molt encertadament el papa Francesc ens convida a descobrir els nombrosos sants de debò que mai no seran canonitzats però que són tan sants com els qui surten al santoral oficial.

De *sants de la porta del costat* en trobem en tots els àmbits. Personalment n'he trobat, per exemple, en la meva família (i mai en podré donar prou gràcies a Déu); i al llarg del meu ministeri de preverer en totes les parròquies i moviments apostòlics on he treballat

Però deixeu-me dir ben alt que també n'he trobat —i no pocs!— als Cursos Bíblics d'Estiu: he tingut el privilegi de participar-hi durant més de trenta-cinc anys. Sants de tota condició eclesial (preveres, religiosos i religioses, laics casats, vidus i fadrins), de tota edat (vells d'esperit ben jove i jovenets que s'han fet grans al pas dels Cursos Bíblics d'Estiu).

Certament, *pot haver-hi moltes teories sobre què és la santedat.. Però res no és més il·luminador que tornar a les paraules de Jesús. Jesús va explicar amb senzillesa què és ser sants i ho feu quan ens deixa les Benaurances: carnet d'identitat del cristià. En elles s'hi dibuixa el rostre del Mestre que som cridats a transparentar en la nostra vida* (nº 63).

Es pot dir que l'essència de les Benaurances és ser feliç vivint en mans de Déu i fent feliços els altres, sobretot els més pobres i necessitats.

A les Benaurances, la paraula “feliç” o “benaurat” passa a ser sinònim de “sant”: expressa que la persona que és fidel a Déu i viu de la seva Paraula assoleix la veritable felicitat en el lliurament de si mateix (nº 64).

Ser fidel a Déu vivint de la seva Paraula: heus aquí un bon lema per a tots nosaltres.

L'ABCAT viu de la Paraula de Déu mitjançant la investigació rigorosament científica dels qui —com sant Jeroni— adoren el Senyor “en el pessebre dels pergamins” per passar-lo als germans fet aliment amb llenguatge actualment més digerible.

L'ABCAT viu de la Paraula de Déu a través de tants grups de Bíblia escampats arreu la nostra geografia que troben el seu coratge apostòlic en l'escolta del qui és la Paraula.

Però l'ABCAT també viu singularment de la Paraula de Déu mitjançant els *Cursos Bíblics d'Estiu* que, després de celebrar-se en una primera etapa a llocs diversos de tot el país, fa gairebé quaranta anys tenen al Seminari de Tarragona el seu punt de trobada anual.

Soc testimoni feiaent de la santedat de grans mestres de la Paraula (capitanejats pel P. Guiu Camps) que, amb admirable senzillesa, s'avenen no solament a ensenyar, sinó més encara a compartir: compartir unes jornades posant-se al nivell sincer de tota la gent. Alumnes de tota condició social i professional esdevenen germans confidents sota la batuta musical i cordial de Joan Magí. Malauradament, aquest estiu del 2018 aquesta tradició s'ha vist interrompuda per circumstàncies alienes a la gran família de l'ABCAT.

Preguem i treballem per recompondre-la!

Des d'aquest «Portal» del BUTLLETÍ, com a testimoni privilegiat, voldria retre homenatge a aquesta experiència eclesial singular a favor de tots els *inscrits en el Llibre de la Vida de l'Anyell* (Ap 21,27) que repeteixen l'experiència joiosa del gran *cantor d'amors de veu deliciosa* (Ez 33,32) que, fent cas a *la veu del Totpoderós des de la volta de dalt de tot*, li deia: “*Fill d'home, menja això que reps i ves a parlar*”; i, com Ezequiel, poden confessar joiosos: “*Me'l vaig menjar i a la boca m'era dolç com la mel*” (Ez 3,1s).

Josep-Lluís Arín Roig

Jesús, el Fill de Déu, que ens salva. Ell ens mostra el Pare i ens fa germans

Rodolf Puigdollers i Noblom

1. ¿Qui diu la gent que és Jesús?

Quan ens apropem a la figura de Jesús, sorgeix de seguida la pregunta sobre qui és ell. L'evangeli recull aquest interrogant quan Jesús, a Cesarea de Filip, és a dir, fora de Galilea, pregunta als seus deixebles: “Qui diu la gent que soc jo?” (Mc 8,27). La resposta, evidentment, és plural: “Uns diuen que ets Joan Baptista; d’altres, Elies; d’altres, algun dels profetes” (Mc 8,28).

Jesús era vist per alguns com un Joan Baptista ressuscitat (cf. Mc 6,14.16, Mt 14,2; Lc 9,7), és a dir un deixeble del Baptista que continuava cridant el poble a la conversió; per d'altres seria Elies, el profeta que havia de precedir la irrupció de Déu el Dia del Judici (cf. Mc 9,11-13; Ml 3,23-24); per d'altres, finalment, Jesús era, simplement, un profeta, com els altres profetes anteriors.

Aquest és el resultat de l'enquesta que els deixebles van donar a Jesús. Coincideix exactament amb les opinions que van arribar a oïdes d'Herodes Antipes (cf. Mc 6,14-15). Herodes estava convençut que Jesús era Joan Baptista ressuscitat i, per tant, també se sentia amenaçat per ell. Per això, de la mateixa manera que va matar Joan Baptista, també intentarà matar Jesús (Mc 3,6; Lc 13,31).

2. “¿I vosaltres, qui dieu que soc?”

La resposta de la gent no és el més important. No és la sociologia o les enquestes les que determinen la veritat. Per això Jesús farà als seus deixebles una segona pregunta, la pregunta decisiva: “I vosaltres, qui dieu que soc?” (Mc 8,29). Els historiadors poden determinar, o intentar determinar, l'existència de Jesús, el contingut de la seva predicació, els seus fets realitzats, la seva mort, però això, malgrat que sigui molt important, no respon a la pregunta decisiva: qui és Jesús per a tu?

La interpretació de la figura de Jesús és un acte de fe. Dir que Jesús és un profeta com els altres és una forma d'interpretar la figura de Jesús, de la mateixa manera com ho és dir que és un gran mestre o el Fill de Déu. La interpretació que fan el grup de deixebles de Jesús neix de la fe. Jesús, en l'Evangelí segons Mateu, dirà de la resposta que va fer Pere: “Feliç de tu, Simó, fill de Jonàs: això no t'ho han revelat els homes, sinó el meu Pare del cel!” (Mt 16,17). Els evangelis, els escrits del Nou Testament, la comunitat cristiana ens donen la resposta de fe dels seus deixebles. I és a aquesta a la qual cal apropar-se. La fe del creient la rep de la comunitat cristiana i d'ella en pren forma. Què diu de Jesús la comunitat cristiana?

3. L'experiència cristiana

La professió de fe de la comunitat cristiana, és el fruit de l'experiència sobre Jesús. Pau de Tars va transmetre als corintis la mateixa professió de fe que ell havia rebut de la primera comunitat: “L'evangelí que us vaig anunciar (...), per ell obteniu la salvació (...): morí (...) i fou sepultat, ressuscità el tercer dia (...) i s'aparegué a Cefes i després als Dotze” (1Co 15,1-5). Aquesta és l'experiència dels Dotze i l'experiència posterior dels cinc-cents germans, l'experiència de Jaume de Jerusalem i de tots els altres apòstols, i l'experiència també de Pau.

És l'experiència fundant, l'experiència que fonamenta tota la fe cristiana: l'experiència de Jesús en la seva vida, predicació, mort i resurrecció; de tal manera que els

apòstols poden proclamar: “Hem vist el Senyor” (Jn 20,25). Aquesta experiència és la que es manté viva entre els creients, amb la mateixa força, de forma que Jesús ressuscitat dirà: “Feliços els qui creuran sense haver vist” (Jn 20,29). És a dir, feliços els qui mantenen la fe al llarg dels segles.

La pregunta: “qui és Jesús?” tan sols es respon amb una confessió de fe, que és el fruit de l'experiència cristiana, viscuda al si de la comunitat eclesial. I aquesta experiència queda expressada en diverses designacions amb les quals els creients expressen la dignitat de Jesús, allò que ell és. És el que tradicionalment hom anomena els “títols” de Jesús. Convé, doncs, fer un recorregut per aquestes diverses designacions per anar penetrant en la confessió de fe de la comunitat primitiva.

4. Jesús és el Messies

L'esperança jueva, al llarg dels segles, se centrava en l'espera de la manifestació del Messies, és a dir, la manifestació de l'Ungit de l'Esperit que havia de suposar la manifestació definitiva i alliberadora de Déu. *Messies* és un terme arameu, mentre que el terme grec que li correspon és *Crist*.

No ens ha d'estranyar que, quan a Israel apareixia una figura especial que semblava poder realitzar aquella esperança alliberadora, aquesta persona fos qualificada de ser el Messies o, almenys, hom es podia preguntar si ho era. Així, per exemple, davant de la figura de Joan Baptista, el poble, que vivia en l'expectació, es preguntava “si Joan no fora potser el Messies” (Lc 3,15); quan li pregunten a Joan Baptista qui és, confessa clarament: “Jo no soc el Messies” (Jn 1,20); la samaritana, després de la conversa amb Jesús, dirà als samaritans: “Veniu a veure un home que m'ha dit tot el que he fet. ¿No deu ser el Messies?” (Jn 4,29).

La figura del Messies, entre els jueus, era entesa habitualment com l'arribada del descendent de David que alliberaria Israel del jou dels romans i restauraria l'antic regne de David. Els mateixos deixebles preguntaran a Jesús ressuscitat: “Senyor, és ara que establiràs el Regne a favor d'Israel?” (Ac 1,6). Quan els mags arriben a Jerusalem preguntant on ha nascut el Rei d'Israel, Herodes transmetrà de seguida la pregunta als grans sacerdots i als mestres de la Llei perquè diguin on havia de néixer el Messies (Mt 2,4).

La consideració de Jesús com a Messies podia comportar, per tant, connotacions de tipus material de victòria sobre els enemics. Això entrava clarament en contradicció amb el seu missatge i amb la realitat de la seva crucifixió i mort. Per això, es comprèn que l'Evangelí segons Marc realitzi una forta crítica a la dimensió davídica, victoriosa, de l'expectació jueva. Quan Jesús pregunta als seus deixebles: “I vosaltres qui dieu que soc?”, Pere li respon: “Tu ets el Messies” (Mc 8,29). Però Jesús prohibeix severament que sigui aquesta la predicació dels deixebles, tal com diu l'evangelista: “Ell els prohibí

Majestat Batlló

severament que ho diguessin a ningú” (v. 30).¹ Jesús no és el descendent de David que alliberarà Israel dels romans o bé, que reconstruirà l’antic regne de David.

Això es pot comprovar quan, immediatament, l’evangelista indica que “llavors començà a instruir-los” i els parlava dels seus sofriments, de la seva mort i de la seva resurrecció. “I els ho deia amb tota claredat” (v. 32). ¿Com reacciona Pere? L’evangelista ens diu: “Aleshores Pere, prenent-lo a part, es posà a *renyar*-lo. Però Jesús es girà i, davant dels deixebles, *renyà*² Pere dient-li: ‘Ves-te’n d’aquí, Satanàs! No veus les coses com Déu, sinó com els homes’” (vv. 32b-33). Veure el Messies com l’alliberador dels romans com el restaurador del regne de David és quelcom satànic, la deformació de l’acció de Déu. Jesús no és el Messies en aquest sentit. El projecte alliberador de Déu no es pot confondre amb un alliberament polític. La realitat de la creu, en Jesús, transforma el concepte de Messies. Per això les comunitats cristianes veuran en les Escripures l’anunci d’aquest Messies sofrent, com ho testimonia l’obra lucana: “Feixucs d’enteniment i de cor per a creure tot el que havien anunciat els profetes! Que calia que el Messies patís tot això abans d’entrar a la seva glòria Llavors, començant per Moisès i tots els profetes, els va explicar tot allò que, en les Escripures, es refereix a ell”

¹ No es tracta d’un secret messiànic, com si de moment no convingués fer pública la messianitat de Jesús, sinó un rebuig de la mentalitat de Pere i dels altres deixebles que estan esperant un Messies alliberador dels romans.

² El text grec utilitza dues vegades, en aquests versets, el verb *epitimaô*, traduït aquí per “renyar”, encara que pròpiament és el mateix verb que utilitzen els evangelis per indicar la increpació contra un mal esperit. Es podria traduir per “increpar”, “conjurar”, “comminar”.

(Lc 24,26-27); “Déu ha complert allò que havia anunciat per boca de tots els profetes: que el seu Messies havia de patir” (Act 3,18). Jesús és el Messies sofrent.

El evangelis segons Mateu i segons Lluc, en contraposició a l’Evangeli segons Marc, consideraran Jesús com a “fill de David”, però recalcaran la forma nova com Jesús exerceix la seva messianitat davídica: Jesús és el Messies, fill de David, però entès com el Messies crucificat.³ En els evangelis segons Marc i segons Lluc, Jesús és invocat com a “Fill de David” tan sols per part d’individus cecs (Mc 10,47.48; Lc 18,38.39). En canvi, en l’Evangeli segons Mateu Jesús és presentat com a “Messies, fill de David” (Mt 1,1), és invocat com a “Fill de David” pels cecs” (Mt 9,27; 20,30.32), com a “Senyor, Fill de David” per la dona cananea (Mt 15,22), mentre que aquells que anaven davant d’ell cridaven “Hosanna al Fill de David” (Mt 21,9), així com els infants (Mt 10,47).

L’expressió Jesús Messies, és a dir, Jesús-Crist, pròpiament és una professió de fe: Jesús és el Messies. Però molt aviat es va convertir en una forma habitual de referir-se a Jesús, com si fos el seu nom: Jesucrist. Però aquesta denominació s’entén sempre com a referida al Messies crucificat. Aquest serà també el sentit que prendrà el terme Crist referit a Jesús, de tal manera que els historiadors romans Tàcit o Suetoni parlaran del Crist per referir-se a Jesús.⁴ Sant Pau utilitza la designació Jesús Crist o bé, Crist Jesús.⁵

Però el terme Messies requereix habitualment una matisació per ser entès correctament en el cas de Jesús. L’Evangeli segons Marc s’iniciarà amb la frase: “Principi de l’evangeli de Jesús, el Messies, el Fill de Déu” (Mc 1,1). I en la salutació de la Primera carta als Tessalonicencs, Pau parlarà de “Jesús, el Messies, el Senyor” (1Te 1,1). Cal, doncs, continuar mirant les diverses expressions que van utilitzar els primers cristians per referir-se a Jesús.

5. Jesús és el Rei dels jueus

El terme “Ungit” (Crist, Messies) indica també el Rei, en tant que ungit per l’Esperit. La seva consagració s’expressava a Israel per mitjà d’una unció, com testimonia el relat de l’elecció del jove David com a rei (1Sa 16,1-13). Per això la designació del Messies suposa, si més no com a imatge tradicional, la referència a un rei, amb tota l’ambivalència que això comporta. En la mateixa acusació contra Jesús es diu, a

³ Així, davant l’expressió dels escribes que “el Messies és fill de David” (Mc 12,35), Jesús a l’Evangeli segons Marc davant del fet que el mateix David l’anomena Senyor, preguntarà: “D’on (*pothen*) és fill seu?” (Mc 12,37) rebutjant l’expressió “el Messies, fill de David”; mentre que a l’Evangeli segons Mateu i segons Lluc Jesús preguntarà: “Com (*pôs*) és fill seu?” (Mt 23,45:Lc 20,44), preguntant “en quin sentit?” i acceptant així la denominació de Jesús com a messies davídic.

⁴ Cf. Tàcit, *Annals* 15,44,3; Suetoni, *Vita Claudii* 25.

⁵ L’expressió Crist Jesús sembla aquest Messies que és Jesús, és a dir, el Messies crucificat.

l'Evangeli segons Lluc: "Hem trobat aquest home que esgarria el nostre poble (...) i diu que és Messies, és a dir, rei" (Lc 23,2).⁶

L'Evangeli segons Joan indica que, després de la multiplicació dels pans, Jesús s'allunya de la multitud: "Quan la gent veié el senyal prodigiós que ell havia fet, començaren a dir: 'Realment, aquest és el profeta que havia de venir al món'. Jesús s'adonà que venien a emportar-se'l per fer-lo rei, i es retirà altra vegada sol a la muntanya" (Jn 6,14-15). Jesús rebutja aquesta manera d'entendre'l com a rei, amb una mentalitat política i terrenal.

Serà aquesta ambivalència la que farà possible que els grans sacerdots acusin Jesús davant de Pilat com a pretès Rei d'Israel. Aquesta expressió és així, "Rei d'Israel", en boca de jueus; però en boca de no jueus es converteix en l'expressió "Rei dels jueus". Els grans sacerdots, burlant-se de Jesús a la creu, utilitzen una doble designació: "El Messies, el Rei d'Israel" (Mc 15,32). En el relat dels mags, aquests pregunten: "On és el rei dels jueus que acaba de néixer?" (Mt 2,2). I la mateixa expressió es trobarà en el Relat de la Passió en la pregunta de Pilat a Jesús: "Tu ets el rei dels jueus?" (Mc 15,2.9.12; Mt 27,11; Lc 23,3); en les burles dels soldats: "Salve, rei dels jueus" (Mc 15,18; Mt 27,29; Lc 23,37; Jn 19,3); i en el rètol de la creu: "El rei dels jueus" (Mc 15,26; Mt 27,37; Lc 23,38; Jn 19,19).

Jesús va ser condemnat a mort i crucificat pels romans sota l'acusació de pretendre ser el rei dels jueus. Aquesta condemna, tanmateix, serà utilitzada per la comunitat creient com expressió de la seva veritable reialesa, que es troba en la creu. L'evangelista sant Joan posa en boca de Jesús aquesta afirmació: "La meva reialesa no és d'aquest món. Si fos d'aquest món, els meus homes haurien lluitat perquè jo no fos entregat als jueus. Però la meva reialesa no és d'aquí". Aleshores Pilat li digué: "Per tant, tu ets rei?". Jesús contestà: "Tu ho dius: jo soc rei. Jo he nascut i he vingut al món per donar testimoni de la veritat. Tots els qui són de la veritat escolten la meua veu" (Jn 18,36-37).

És a dir, la designació de Jesús com a Messies porta unida la seva designació com a Rei ungit. Aquesta consideració, utilitzada en l'acusació contra Jesús, serà la causa de la seva condemna a mort i de la seva crucifixió. La comunitat cristiana, tot rebutjant el sentit polític d'aquell qui hauria de restaurar l'antic regne de David, utilitzarà aquesta designació per a designar el Messies que fa present el regne de Déu. Per això, en alguns passatges, l'expressió anirà acompanyada d'alguna altra designació que ajudi a una comprensió més profunda.⁷

⁶ Una altra traducció: "el Messies, el Rei".

⁷ En l'Evangeli segons Joan, Natanael diu a Jesús: "Rabí, tu ets el Fill de Déu, tu ets el Rei d'Israel" (Jn 1,49). I, de forma semblant, en l'Evangeli segons Mateu, en els ultratges a la creu, diran a Jesús: "És rei d'Israel (...) Ell que va dir: 'Soc de fill de Déu'" (Mt 27,42).

6. Jesús és el Fill de l'home

Des de bon principi, una de les imatges que les comunitats cristianes va utilitzar per aclarir el significat de la confessió de fe de Jesús com a Messies va ser la imatge del “fill de l'home”. Aquesta imatge prové del capítol 7 del llibre de Daniel, en el qual amb un llenguatge típicament apocalíptic es parla dels diversos imperis de la història com quatre bèsties ferotges (un lleó amb ales d'àguila; un os; una pantera amb quatre ales; i una altra fera, diferent de totes les anteriors), que seran vençudes pel “fill de l'home”: “vaig veure venir amb els núvols del cel algú semblant a un fill d'home” (Dn 7,13). Aquesta figura engloba una doble dimensió: *a*) la feblesa de l'ésser humà, ja que l'expressió “fill d'home”, en arameu (*bar-adam*), significa l'ésser humà en la seva feblesa; i *b*) una dimensió gloriosa, ja que l'expressió “el fill de l'home que baixa del cel” suposa la transformació d'aquesta feblesa humana davant de l'aparent fortalesa de les bèsties ferotges.

Per una altra banda, aquesta expressió permetia posar-la directament en boca de Jesús, ja que “fill d'home” es podia utilitzar en arameu (*bar-naxa*) per indicar la pròpia persona que parla, de forma semblant a com nosaltres utilitzem de vegades l'expressió “servidor” o “servidor de vostès”, per indicar aquell qui parla.⁸ D'aquesta manera, l'expressió “el fill de l'home” es troba en els evangelis tan sols en boca de Jesús: “Les guineus tenen caus, i els ocells, nius, però el Fill de l'home no té on reposar el cap” (Mt 8,20; Lc 9,58); “Ara sabreu que el Fill de l'home té el poder de perdonar els pecats aquí a la terra” (Mt 9,6; Mc 2,10; Lc 5,24); “Ha vingut el Fill de l'home, que menja i beu, i diuen: Aquí teniu un golut i un bevedor” (Mt 11,19; Lc 7,34); “¿Qui diu la gent que és el Fill de l'home?” (Mt 16,13); “Fins que el Fill de l'home hagi ressuscitat d'entre els morts” (Mt 17,9; Mc 9,9); “Igualment el Fill de l'home ha de patir a les seves mans” (Mt 17,12); “El Fill de l'home ha de ser entregat en mans dels homes” (Mt 17,22; Mc 9,31; Lc 9,44); “Com el Fill de l'home, que no ha vingut a ser servit, sinó a servir” (Mt 20,28; Mc 10,45); “El Fill de l'home serà entregat” (Mt 26,2; Mc 10,33); “El Fill de l'home serà entregat en mans dels pecadors” (Mt 26,45; Mc 14,41; Lc 24,7); “A tot aquell qui em reconegui davant els homes, també el Fill de l'home el reconeixerà davant els àngels de Déu” (Lc 12,8); “Judes, ¿amb un bes traeixes el Fill de l'home?” (Lc 22,48); “Si no mengeu la carn del Fill de l'home i no beveu la seva sang, no teniu vida en vosaltres” (Jn 6,63).

La imatge del “fill de l'home” és extremadament jueva i la seva dimensió apocalíptica ben difícil d'entendre fora d'aquesta mentalitat. Es tracta d'una expressió de difícil traducció. Posem alguns exemples. En l'Antic Testament s'acostuma a evitar per

⁸ Un ús semblant és el que fa Pau parlant de les seves pròpies visions: “Conec un home (*anthrôpon*) unit a Crist que, ara fa catorze anys, va ser endut fins al tercer cel” (2Co 12,2).

part dels traductors, substituint-la, p. ex., per “un mortal”: “¿Què és l’home, perquè te’n recordis? Què és un mortal, perquè el tinguis present?” (Sl 8,5, trad. BCI). En la forma amb els articles determinats, “el Fill de l’home”, significa “l’home en plenitud, el model d’home” (J. Mateos). Per això, s’ha intentat trobar una expressió substitutòria. Així, la *Nueva Biblia Española* (1975), traduïda per J. Mateos, utilitza l’expressió “el Hombre”, en majúscula (igualment en el *Nou Testament*, trad. J. Rius-Camps, 1978). Sense tenir en compte que les majúscules no es pronuncien de forma especial i que, per tant, el seu significat resta ambigu i quan fa un estudi més crític ha d’optar per una expressió doble: “el Hijo del hombre/el Hombre”.

El mateix Evangeli segons Joan recull aquesta pregunta de la gent que mostra les dificultats per entendre l’expressió “fill de l’home”: “Nosaltres sabem pels llibres de la Llei que el Messies viurà per sempre. ¿Per què dius que el Fill de l’home ha de ser enlairat? Qui és aquest Fill de l’home?” (Jn 12,34). D’alguna manera en aquest text es contraposen les afirmacions de la Torà i les afirmacions dels Profetes. L’expressió “el Fill de l’home” serveix per a posar en boca de Jesús mateix aquesta designació messiànica, indicant la seva feblesa i, al mateix temps, el seu enlairament, que en el llenguatge joànic indica al mateix temps la creu i la resurrecció.

Per això l’expressió és utilitzada especialment quan es tracta de subratllar aquesta doble dimensió de mort i resurrecció. Així, p. ex., en les prediccions de la passió: “Cal que el Fill de l’home pateixi molt. Els notables, els gran sacerdots i els mestres de la Llei l’han de rebutjar, ha de ser mort, i al cap de tres dies ha de ressuscitar” (Mc 8,31; Lc 9,22); “El Fill de l’home serà entregat en mans dels homes, i el mataran; però un cop mort, al cap de tres dies ressuscitarà” (Mc 9,31; Mt 17,22; Lc 9,44); “Ara pugem a Jerusalem, i el Fill de l’home serà entregat als grans sacerdots i als mestres de la Llei, el condemnaran a mort i el posaran en mans dels pagans, l’escarniran, li escopiran, l’assotaran i el mataran; però al cap de tres dies ressuscitarà” (Mc 10,33-34; Mt 20,18-19; Lc 18,32-34).

També, davant del Sanedrí, el gran sacerdot farà a Jesús la pregunta que ha d’aclarir les acusacions presentades contra ell, dient-li: “¿Tu ets el Messies, el fill del Benèit?” (Mc 14,61). La resposta de Jesús serà: “Sí, soc jo; i veureu el Fill de l’home assegut a la dreta del Totpoderós i venint amb els núvols del cel” (Mc 14,62). Aquesta resposta és per al gran sacerdot una blasfèmia, que mereix la pena de mort (Mc 14,63-64). Jesús assumeix l’acusació que el portarà a la mort i, al mateix temps, anuncia la seva manifestació gloriosa, a partir de la figura del fill de l’home que vindrà amb els núvols del cel (Dn 7,13) i el Messies Senyor, assegut a la dreta de Déu (Sl 110 [109],1).

D’aquesta manera l’expressió Fill de l’home serveix per indicar el Messies, allunyat de tota pretensió política, com a figura de feblesa i de glorificació. És a dir, una designació molt apropiada per a parlar de la mort i resurrecció de Jesús; una designació, per altra banda, que permet posar-la directament en boca de Jesús.

6. Jesús és el Fill de Déu

Les comunitats hel·lenistes van donar preferència a l'expressió "Fill de Déu" per a expressar el contingut de la persona de Jesús. Es tracta d'una expressió forta, que s'allunya de la figura del Messies alliberador dels romans, però que també presenta, com totes les expressions, la seva possible ambivalència. Octavi August utilitzava el títol de *Divi filius*, per indicar que era fill adoptiu del diví o divinitzat Juli Cèsar.

L'Evangeli segons Marc, que havia rebutjat per a Jesús el títol de Messies entès com a fill de David alliberador dels romans, posarà com a frase inicial: "Principi de l'Evangeli de Jesús, el Messies, el Fill de Déu" (Mc 1,1); i com a professió de fe definitiva a la fi de l'evangeli, en boca del centurió al peu de la creu: "És veritat: aquest home era Fill de Déu" (Mc 15,39).⁹

Aquest títol té, de totes maneres, un origen bíblic. El Salm 2 que parla de la proclamació del Rei, és a dir, de l'Ungit del Senyor, utilitza aquest oracle: "Ell m'ha dit: 'Tu ets el meu fill; avui jo t'he engendrat'" (Sl 2,7). L'Evangeli segons Marc farà ressonar aquest oracle en el relat del baptisme de Jesús en el Jordà (igualmente Mt 3,17; Lc 3,22).¹⁰ Després d'utilitzar una imatge visual presentant l'Esperit que baixa sobre Jesús (imatge de Jesús com l'Ungit per l'Esperit, és a dir, el Messies), presenta una imatge auditiva, indicant que es va sentir una veu del cel que deia: "Tu ets el meu Fill". Així Jesús és presentat com a Messies, Fill de Déu. L'expressió Fill de Déu matisa l'expressió Messies, en tant que l'allunya de l'alliberament material i l'obre cap a la transcendència. Aquesta expressió "Fill de Déu" es veurà matisada, per a major claredat, per dues altres expressions: *a)* "L'estimat"; *b)* "En tu m'he complagut". La primera matisació té el seu origen en el relat del sacrifici d'Isaac, on aquest és anomenant l'estimat (Gn 22, 2.12.16);¹¹ la segona matisació prové dels Càntics del Servent del Senyor (Is 42,1), aquell qui és portat com ovella a l'escorxador (Is 53,7), entès com el Just sofrent que dona la vida (cf. Sv 2,12-20; 5,1; cf. també Sl 22[21],9). Jesús no és el "Fill de Déu" en el sentit d'un *Superman*, sinó el veritable Isaac, el veritable Servent del Senyor, que dona la seva vida en la creu.¹²

⁹ A la Carta als Romans, sant Pau indica que per damunt de la filiació davídica del Messies es troba la seva realitat de Fill de Déu, com s'ha manifestat en la seva resurrecció: "Aquest evangeli, que Déu ja havia promès pels seus profetes en les Escriptures santes, es refereix al seu Fill, descendent de David pel que fa al llinatge humà, i, per obra de l'Esperit Sant, entronitzat com a Fill poderós de Déu en virtut de la seva resurrecció d'entre els morts" (Rm 1,34). D'aquesta manera estableix un pont entre la teologia dels hel·lenistes (present en Mc) i la teologia jueva més palestinenca (que tindrà la seva expressió en Mt i Lc).

¹⁰ El Còdex de Beza, en l'Evangeli segons Lluc, en el relat del baptisme, la veu del cel diu: "Fill meu ets tu, avui jo t'he engendrat" (Lc 3,22).

¹¹ El text grec de Gn 22 posa "estimat", la traducció de la BCI posa "únic".

¹² A l'Evangeli segons Lluc, dirigit a Teòfil (el gran sacerdot Teòfil?), la confessió de fe del centurió romà al peu de la creu és: "Realment, aquest home era just (*dikaïos*)" (Lc 23,47).

Aquestes matisacions, que ja es troben en l'Evangelí segons Marc,¹³ es veuran ampliades pel relat de les temptacions en Mateu i Lluc per mitjà d'una triple temptació. Si de forma molt condensada i apocalíptica en el relat de les temptacions en Marc Jesús apareix vencedor de la temptació enmig de les feres i servit pels àngels, en Mateu i Lluc el significat de l'expressió Fill de Déu vindrà diferenciada d'una forma d'entendre la seva filiació divina com si fos un que converteix les pedres en pa, que fa miracles espectaculars enmig del temple o que aconsegueix el poder sobre tot el món: "Si ets Fill de Déu, digues que aquestes pedres es tornin pans", "Si ets Fill de Déu, tira't daltabaix", (Mt 4,1-11; Lc 4,1-13). ¿En quin sentit, aleshores, Jesús és el Fill de Déu? Per saber-ho cal seguir la vida de Jesús, fins a la creu. Serà allà on apareixerà de nou la temptació: "Salva't a tu mateix, si ets Fill de Déu, i baixa de la creu!" (Mt 27,40).

En el relat de la Transfiguració s'estableix un duplicat amb el relat del Baptisme i es tornen a trobar les mateixes afirmacions sobre Jesús a partir de la veu del cel: "Aquest és el meu Fill, el meu estimat; escolteu-lo" (Mc 9,7; Mt 17,5; Lc 9,35).¹⁴ Jesús és presentat com el Fill de Déu que, com un nou Isaac, camina cap a l'entrega de la seva vida i cap a la glorificació. En ell es troba la Paraula definitiva que ha de ser escoltada i que és més gran que la Torà i els Profetes, representats per Moisès i Elies.

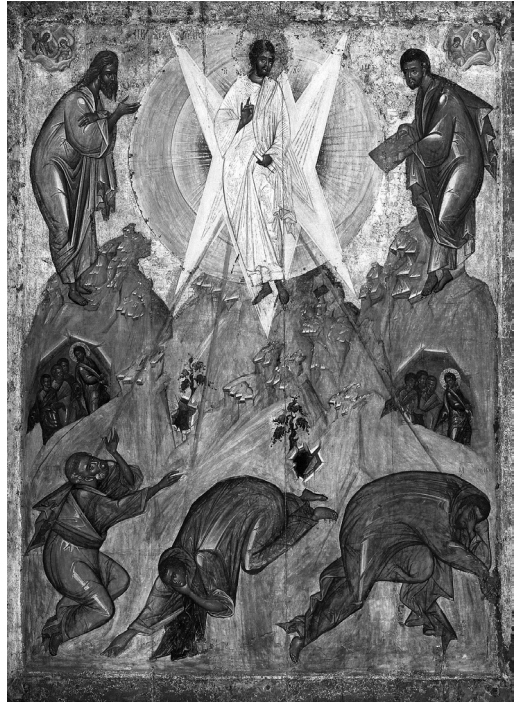
El relat del judici de Jesús davant del Sanedrí posa en boca del gran sacerdot aquesta pregunta dirigida directament a Jesús: "¿Tu ets el Messies, el fill del Beneït?" (Mc 14,61). Aquí l'expressió "el fill del Beneït" correspon al "Fill de Déu", per no utilitzar directament el terme Déu (de la mateixa manera com l'expressió "Regne de Déu" adopta en llenguatge més jueu la forma "Regne dels cels"). Per això, l'evangelista sant Mateu presenta la pregunta: "Si tu ets el Messies, el Fill de Déu?" (Mt 26,63) i l'evangelista sant Lluc presentarà una doble intervenció per part dels membres del Sanedrí, primer: "Si tu ets el Messies, digue'ns-ho" i després: "Per tant, tu ets el Fill de Déu!" (Lc 22,67.70).

¿Quina és la resposta de Jesús? Jesús respongué: ""Sí, soc jo; i veureu el Fill de l'home assegut a la dreta del Totpoderós i venint amb els núvols del cel" (Mc 14,62). D'aquesta manera, en aquest relat, es posa en boca de Jesús l'afirmació que ell és veritablement el Messies, el Fill de Déu; i aquesta designació es presenta com a equivalent a la del Fill de l'home (cf. també Mt 26,64; Lc 22,68).

¹³ Un eco d'aquest relat es troba a 2Pe 1,17: "una veu que venia de la glòria majestuosa de Déu digué: 'Aquest és el meu Fill, el meu estimat, en qui m'he complagut'".

¹⁴ En l'Evangelí segons Lluc la major part de còdexs té: "Aquest és el meu fill, l'elegit; escolteu-lo"; en canvi el Còdex de Beza presenta un paral·lelisme total amb el relat del Baptisme: "Aquest és el meu fill, l'estimat, en qui m'he complagut; escolteu-lo" (Lc 9,34). Aquest paral·lelisme total es troba també a l'Evangelí segons Mateu en aquest relat de la Transfiguració (Mt 17,5).

*Transfiguració, Teòfanès
el grec, 1403*

L'expressió "Fill de Déu" va mostrant, doncs, el seu contingut al llarg de l'Evangeli de Marc, fins arribar a la professió de fe del centurió, al peu de la creu, després de la mort de Jesús. Però, posada a l'inici del relat evangèlic, en el relat del Baptisme, aquesta presentació podia ser entesa com un relat de vocació i, per tant, com si Jesús fos cridat per Déu, vora el Jordà, a esdevenir Messies i Fill de Déu. L'Evangeli segons Mateu serà molt sensible a aquesta possible interpretació i la rebutjarà com contrària a la fe de la comunitat creient. Per això, farà precedir aquest relat del Baptisme de Jesús pels anomenats Relats de la Infància (Mt 1-2), en els quals Jesús és presentat des del seu engendrament i des del seu naixement com a Messies i Fill de Déu. En un primer díptic presentarà la genealogia de Jesús, des d'Abraham fins a Jesús, l'anomenat Messies (Mt 1,1-17) i el naixement de Jesús, el Messies (Mt 1,18-25) com a engendrat "per obra de l'Esperit Sant" (Mt 1,18.20); el seu mateix nom, Jesús, que significa que "ell salvarà dels pecats el seu poble" (Mt 1,21), realitzarà el compliment de l'Escriptura que parla de l'Emmanuel, "que vol dir: Déu amb nosaltres" (Mt 1,123).

El mateix esquema seguirà l'Evangeli segons Lluc (Lc 1-2) que, en el relat de l'anunci del naixement de Jesús, el presenta de la forma següent: "Serà gran i l'anomenaran Fill de l'Altíssim (...) L'Esperit Sant vindrà sobre teu (...) per això el fruit que naixerà serà sant, i l'anomenaran Fill de Déu" (Lc 1,32.35). De tal manera que Elisabet rebrà

Maria amb aquesta salutació: “Qui soc jo perquè la mare del meu Senyor em vingui a visitar?” (Lc 1,43) i els àngels anunciaran als pastors: “Avui, a la ciutat de David, us ha nascut el Salvador, que és el Messies, el Senyor” (Lc 2,11). I Jesús perdut i trobat al temple, dirà als seus pares: “No sabíeu que jo havia d’estar a casa del meu Pare?”, malgrat l’evangelista hagi d’anotar de seguida: “Però ells no compregueren aquesta resposta” (Lc 2,49-50).

Així, si l’Evangeli segons Marc presenta Jesús com el Messies, Fill de Déu, els evangelis segons Mateu i segons Lluc subratllen que Jesús no va esdevenir Messies i Fill de Déu a partir d’una experiència de vocació en rebre el baptisme per part de Joan Baptista vora el Jordà, sinó que Jesús és, des de sempre, des del seu engendrament i naixement, el Messies, Fill de Déu. Jesús és el Messies Fill de Déu, en tant que Messies crucificat.

L’Evangeli segons Joan indica explícitament que ha estat escrit “perquè cregueu que Jesús, el Messies, és el Fill de Déu, i, creient, tingueu vida eterna en el seu nom” (Jn 20,31). Ho testimonia Joan Baptista (“Aquest és el Fill de Déu” Jn 1,34); ho testimonia Natanael (“Rabí, tu ets el Fill de Déu, tu ets el Rei d’Israel” Jn 1,49); ho defensa Jesús (“M’acuseu de blasfèmia quan declaro que soc Fill de Déu?” Jn 10,36); ho indica abans de la resurrecció de Llätzer (“Per ella el Fill de Déu serà glorificat” Jn 11,4); ho confessa Marta (“Jo crec que tu ets el Messies, el Fill de Déu” Jn 11,27); s’inclou en l’acusació dels jueus davant Pilat (“Ha de morir, perquè s’ha fet Fill de Déu” Jn 19,7).¹⁵

En aquest evangeli la designació preferida referida a Jesús serà “el Fill”: “Déu ha estimat tant el món que ha donat el seu Fill únic perquè no es perdi ningú dels qui creuen en ell, sinó que tinguin vida eterna” (Jn 3,16); “El Pare estima el Fill i ho ha posat tot a les seves mans” (Jn 3,35); “Els qui creuen en el Fill tenen vida eterna, però els qui es neguen a creure en el Fill no veuran la vida” (Jn 3,36); “El Fill no pot fer res pel seu compte, fora d’allò que veu fer al Pare: allò que fa el Pare, ho fa igualment el Fill” (Jn 5,19); “El Pare estima el Fill i li mostra tot el que fa” (Jn 5,20); “Perquè així com el Pare ressuscita els morts i els dona la vida, també el Fill dona la vida a qui vol” (Jn 5,21); “I el Pare no s’ha reservat de judicar ningú, sinó que ha confiat al Fill tot el judici” (Jn 5,23); “Perquè així com el Pare té vida en ell mateix, també ha concedit al Fill que tingui vida en el mateix” (Jn 5,26); “Perquè aquesta és la voluntat del meu Pare: que tot aquell qui veu el Fill i creu en ell tingui vida eterna” (Jn 6,40); “Per això,

¹⁵ La Primera carta de sant Joan indica: “Per això tothom qui confessa que Jesús és el Fill de Déu, està en Déu, i Déu en ell” (1Jn 4,15); “Els qui creuen en el Fill de Déu porten aquest testimoni dintre d’ells; els qui no creuen Déu, el tenen per mentider, ja que no han cregut allò que Déu ha testificat a favor del seu Fill” (1Jn 5,10); “Us he escrit tot això a vosaltres, que creieu en el nom del Fill de Déu, perquè sapigueu que teniu vida eterna” (1Jn 5,13).

si el Fill us fa lliures, sereu lliures de debò” (Jn 8,36); “Així el Pare serà glorificat en el Fill” (Jn 14,13); “Glorifica el teu Fill, perquè el teu Fill et glorifiqui” (Jn 17,1). Es pot dir que l’Evangeli segons Joan posa en boca de Jesús l’expressió “el Fill” per a referir-se a ell mateix, d’una forma semblant com la tradició havia posat en boca de Jesús l’expressió “el Fill de l’home”.

7. Jesús és el Salvador

L’Evangeli segons Marc, que s’inicia amb la veu del cel que diu de Jesús: “Tu ets el meu Fill” (Mc 1,11), continua admirant-se de l’ensenyament de Jesús “amb autoritat” (Mc 1,22), de tal manera que els esperits impurs arriben a dir: “Sé molt bé qui ets tu: el Consagrat de Déu” (Mc 1,24; cf. 1,34). En el relat de la guarició del paralític, davant del fet que Jesús perdona els pecats del paralític, alguns escribes diuen: “Com és que aquest parla així? Això és una blasfèmia! Qui pot perdonar els pecats sinó Déu?” (Mc 2,7). Tan sols Déu pot perdonar els pecats (Is 43,25; Sl 103,3), per tant l’acció de Jesús manifesta l’acció alliberadora de Déu, que trenca l’esclavatge de l’ésser humà. D’aquesta manera es mostra la dimensió més profunda de la designació de Jesús com a Fill de l’home. Diu Jesús en el mateix episodi: “Doncs ara sabreu que el Fill de l’home té el poder de perdonar els pecats aquí a la terra” (Mc 2,10).

L’Evangeli segons Mateu aprofita l’etimologia del nom de Jesús (“El Senyor salva”) per indicar la seva missió: “salvarà dels seus pecats el seu poble” (Mt 1,21). Aquesta dimensió salvadora apareix en paral·lel amb la indicació que “li posaran el nom d’Emmanuel, que vol dir Déu amb nosaltres” (Mt 1,23). D’aquesta manera indica que Jesús salva perquè és el Fill de Déu i, al mateix temps, el fet que en ell es trobi la salvació és la mostra que és el Fill de Déu.

L’Evangeli segons Joan posarà en boca de la samaritana el títol de “Salvador del món”, aplicat a Jesús (Jn 4,24). Es tracta d’un títol força present a l’Antic Testament, aplicat sempre a Déu, però que en la cultura grecoromana podia ser aplicat als herois o a l’emperador.¹⁶ La dimensió universalista ja mostra aquest ambient hel·lenista.

L’evangelista sant Lluç farà un primer ús de la designació “salvador”, en el Càntic del Magníficat, aplicat a Déu, per indicar el seu significat bíblic: “el meu esperit celebra Déu el meu salvador” (Lc 1,47). Però a continuació, en la resta dels Relats de la Infància, el terme “salvador” serà aplicat directament a Jesús: *a*) en l’anunci de l’àngel del Senyor: “us ha nascut un salvador, que és el Messies, el Senyor” (Lc 2,11); *b*) en el Càntic de Simeó: “Els meus ulls han vist el Salvador” (Lc 2,30).¹⁷ Si el centurió pagà,

¹⁶ Així ja Antíoc I, en el segle III aC.

¹⁷ Al Càntic del *Benedictus*: “fa que s’aixequi un corn de *salvació* (...) *salvació* dels nostres enemics i de les mans dels qui ens volen mal (...) faràs saber al poble que li ve la *salvació*” (Lc 1,69.71.77).

en l'Evangeli segons Lluc, confessa Jesús amb un títol de sensibilitat jueva ("Just"), els primers relats de l'evangeli presenten els personatges jueus aplicant a Jesús un terme de sensibilitat pagana ("el Salvador"). En Jesús es manifesta la salvació, que tan sols pertany a Déu.

Aquesta dimensió de Jesús salvador apareixerà també en el segon volum de l'obra lucana: *a*) en boca de Pere parlant a les autoritats jueves, referint-se a Jesús: "La dreta de Déu l'ha enaltit com a capdavanter i salvador, per concedir a Israel la conversió i el perdó dels pecats" (Ac 5,31); *b*) en boca de Pau predicant a la sinagoga d'Antioquia de Pisídia: "De la descendència d'ell (de David), Déu ha donat a Israel, tal com havia promès, un salvador, que és Jesús" (Ac 13,23).

8. Jesús és el Senyor

Moltes vegades trobem en els evangelis persones que es dirigeixen a Jesús anomenant-lo Senyor. Es pot dir que aquesta designació és un tractament de reverència i era utilitzat habitualment per l'esposa dirigint-se al marit, pels deixebles dirigint-se al mestre o per les persones que es dirigien amb gran respecte a una altra persona. De totes maneres l'expressió: "Jesús és Senyor" era una professió de fe habitual en les primeres comunitats cristianes, com ho assenyala sant Pau escrivint als corintis: "Ningú no pot dir: 'Jesús és el Senyor' si no el mou l'Esperit Sant" (1Co 12,3). La pàgina final de l'Evangeli segons Marc, que és un afegit de principis del segle II, parla de Jesús ressuscitat com "Jesús, el Senyor" (Mc 16,19).

Els jueus no pronunciaven mai el tetragrama sagrat (YHVH) que contenia el Nom de Déu, el substituïen en la seva lectura pel terme *Adonai*, que significa Senyor. Aquest mateix costum serà seguit per la traducció grega dels LXX, que substitueix el tetragrama sagrat pel terme grec *Kyrios*, que significa Senyor. D'aquesta manera, quan les comunitats cristianes anomenen Jesús com el Senyor, no tan sols el contraposen a l'emperador de Roma que s'atribuïa el títol de Senyor, sinó que evocaven la presència de Déu en Jesús, utilitzant per a ell la designació mateixa que les Escripures utilitzaven per a referir-se a Déu.

L'himne de la Carta als Filipencs, que recull un text segurament anterior, expressa d'una forma molt profunda com Jesús, el Messies, participa del Nom que està per damunt de tot altre nom. Aquest és el text (Fl 2,6-11):

Ell, que era de condició divina, no es volgué guardar gelosament la seva igualtat amb Déu, sinó que es va fer no res: prengué la condició d'esclau i es feu semblant als homes. Tingut per un home qualsevol, s'abaixà i es féu obedient fins a la mort, i una mort de creu.

Per això Déu l'ha exaltat i li ha concedit aquell Nom que està per damunt de tot altre nom, perquè en el nom de Jesús tot genoll es doblegui (Is 45,23) al cel, a la terra i sota

la terra, i tota llengua confessi (Is 45,23) que Jesús, el Messies, és el Senyor (Kyrios), a glòria de Déu Pare.

Com que els evangelis s'escriuen per expressar l'experiència pasqual de la fe en el ressuscitat, cal veure un eco de la fe cristiana en la major part d'invocacions de Jesús com a Senyor en els relats evangèlics. Així, p. ex., en l'Evangeli segons Mateu diuen a Jesús: *a*) El leprós: "Senyor, si vols, em pots purificar" (Mt 8,2); *b*) El centurió: "Senyor, jo no soc digne que entris a casa meua" (Mt 8,8); *c*) Un deixeble: "Senyor, deixa'm anar primer a enterrar el meu pare" (Mt 8,21); *d*) Els deixebles enmig de la tempesta: "Senyor, salva'ns, que ens enfonsem!" (Mt 8,25); *e*) Els cecs que volen ser guarits: "Sí que ho creiem, Senyor" (Mt 9,28); *f*) Els mossos de la paràbola del blat i el jull: "Senyor, ¿no has sembrar bona llavor en el teu camp?" (Mt 13,27); *g*) Pere quan veu Jesús caminant sobre les aigües: "Senyor, si ets tu, mana'm que vingui caminant sobre l'aigua" (Mt 14,28); *h*) Pere quan s'enfonsava: "Senyor, salva'm" (Mt 14,30); *i*) La dona cananea: "Senyor, Fill de David, tingues pietat de mi" (Mt 15,22); *j*) De nou la dona cananea: "Senyor, ajuda'm" (Mt 15,25); *k*) Pere en la muntanya del Tabor: "Senyor, és bo que estiguem aquí dalt" (Mt 17,4); *l*) El pare del fill epilèptic: "Senyor, tingues pietat del meu fill" (Mt 17,15); *m*) Pere preguntant sobre el perdó: "Senyor, ¿quantes vegades hauré de perdonar al meu germà les ofenses que em faci?" (Mt 18,21); *n*) Els dos cecs: "Senyor, Fill de David, tingues pietat de nosaltres!" (Mt 20,30.31); *o*) De nou els dos cecs: "Senyor, que se'ns obrin els ulls" (Mt 20,33); *p*) Les noies de la paràbola: "Senyor, Senyor, obre'ns!" (Mt 25,11); *q*) Els servents a la paràbola dels talents: "Senyor, em vas confiar cinc talents; mira: n'he guanyat cinc més" (Mt 25,20.22.24); *r*) El rei a la mateixa paràbola: "Entra al goig del teu Senyor" (Mt 25,21.23); *s*) El servents en el judici final: "Senyor, ¿quan et vam veure afamat, i et donàrem menjar" (Mt 25,37.44). El qui escolta l'evangeli s'identifica amb aquests personatges i d'aquesta manera invoca Jesús com el Senyor.

El mateix Jesús farà aquesta pregunta en el temple: "Com poden dir els mestres de la Llei que el Messies ha de ser fill de David? David mateix, mogut per l'Esperit Sant, va dir: 'El Senyor digué al meu Senyor: Seu a la meua dreta, i espera que posi els enemics sota els teus peus' (Sl 110 [109],1). Per tant, si David mateix l'anomena Senyor, com pot ser fill seu?" (Mc 12,35-37; Mt 22,41-46; Lc 20,41-44). Jesús és el Messies Senyor. És l'anunci que farà l'àngel del Senyor dirigint-se als pastors: "Avui, a la ciutat de David, us ha nascut el Salvador, que és el Messies, el Senyor" (Lc 2,11).

9. Jesús, el Messies, és la Paraula (el Logos) feta carn

L'Evangeli segons Joan presenta Jesús, vora el Jordà, com "l'anyell de Déu, el qui treu el pecat del món" (Jn 1,29), l'Ungit per l'Esperit (Jn 1,32: "He vist que l'Esperit baixava del cel com un colom i es posava damunt d'ell"), el Fill de Déu (Jn 1,34), "el

Messies, que vol dir Ungit” (Jn 1,41), Però, amb anterioritat, en el pròleg, en fa una presentació més aprofundida.

En aquest s’indica que: “Al principi existia la Paraula, i la Paraula estava amb Déu i la Paraula era Déu. Ell estava amb Déu al principi” (Jn 1,1-2). Després s’indica que: “El qui és la Paraula s’ha fet home i ha habitat entre nosaltres, i hem contemplat la seva glòria, glòria que ha rebut com a Fill únic del Pare, ple de gràcia i de veritat” (Jn 1,14). El seu nom no serà pronunciat fins al v. 17, quan s’indiqui que “La gràcia i la veritat han vingut per Jesús, el Messies” (Jn 1,17). De tal manera que “A Déu, ningú no l’ha vist mai: el seu Fill únic, que és Déu i està en el si del Pare, és qui l’ha revelat..” (Jn 1,18).

D’aquesta manera Jesús és presentat com el Messies, el Fill únic del Pare, la Paraula que estava amb Déu al principi i és Déu, el Fill únic que és Déu.

10. Jesús és l’Anyell de Déu

L’Evangeli segons Marc, mitjançant una veu del cel, presenta Jesús com el Fill de Déu, i matisa aquesta expressió per mitjà d’una referència al relat del sacrifici d’Isaac (Gn 22) i als Càntics del Servent del Senyor (Is 42): “Tu ets el meu Fill, el meu estimat, en tu m’he complagut” (Mc 1,11). L’Evangeli segons Joan fa una profunda i original reflexió sobre aquesta presentació de Jesús a través del testimoniatge de Joan Baptista. Aquest presenta Jesús com l’Anyell de Déu i el Fill de Déu. El seu testimoniatge acaba amb aquestes paraules: “El qui m’envià a batejar amb aigua em va dir: ‘Aquell damunt el qual veuràs que l’Esperit baixa i es posa, és el qui bateja amb l’Esperit Sant’. Jo ho he vist i dono testimoni que aquest és el Fill de Déu” (Jn 1,33-34).¹⁸

Però aquesta expressió Fill de Déu ve precedida i seguida per la presentació de Jesús com l’Anyell de Déu. Joan Baptista veu Jesús que ve cap a ell i exclama: “Mireu l’anyell de Déu, el qui treu el pecat del món!” (Jn 1,29); i, més tard, davant de dos dels seus deixebles: “Mireu l’anyell de Déu!” (Jn 1,36). Es tracta d’una expressió nova, que es pot considerar original joànica, que és el fruit de la reflexió sobre la referència al relat del sacrifici d’Isaac i als Càntics del Servent del Senyor, presents en el relat del baptisme de l’Evangeli segons Marc.

¹⁸ Algun còdex, en comptes de “el Fill de Déu”, té la lliçó “l’Elegit (*ho eklektós*) de Déu” (la primera mà del Còdex Sinaític i alguns còdex de la Vulgata i de la traducció siríaca); es tracta de la mateixa expressió que es troba en Lc 23,35 (*ho eklektós*), cf. també Lc 9,35 (*ho eklelegmenos*). Es tracta d’una influència del Primer Càntic del Servent del Senyor: “Aquí teniu el meu servent, que jo sostinc, el meu elegit (*ho eklektós mou*), en qui s’ha complagut la meva ànima” (Is 42,1).

*Agnus Dei,
mestre de
Cabestany,
Sant Pere de
Rodes*

La imatge de l'Anyell de Déu (*amnós tou Theou*) suposa una triple referència: *a*) A l'anyell (*próbaton*), que era sacrificat en la festa de la Pasqua (Ex 12,3-6), sense trencar-li cap os (Ex 12,46; Nm 9,12); *b*) Al moltó (*kriós*) que, en el relat del sacrifici d'Isaac, substituïeu a aquest en l'holocaust (Gn 22,13); i *c*) Al Servent del Senyor que, en els Càntics del Deutero-Isaïes, és comparat a "l'anyell (*próbaton*) portat a matar o a l'anyell (*amnós*) mentre l'esquilen" (Is 53,7). La consideració de la mort de Jesús com la immolació de la Pasqua pertany a les comunitats cristianes més antigues, com testimonia sant Pau en la Primera carta als Corintis: "Perquè Crist la nostra Pasqua, ha estat immolat" (1Co 5,7). El terme "pasqua" s'utilitza tant per expressar la festa com l'anyell pasqual. L'Evangeli segons Joan perllongarà aquesta imatge situant la crucifixió de Jesús al vespre de la Pasqua (Jn 18,28), a l'hora sexta (Jn 19,14), hora en la qual els anyells pasquals eren immolats; i, al mateix temps, indicant que a Jesús, en la creu, no li van trencar cap os, en compliment de l'Escriptura (Jn 19,33.36). "La forma tradicional [del poble d'Israel] d'obtenir el perdó i la comunió [amb Déu] ha estat transcendida mitjançant l'Anyell de Déu. Jesús no és una víctima ritual, sinó aquell per mitjà del qual Déu entra en la història humana oferint-li la reconciliació" (F.J. Moloney, *El evangelio de Juan*, 83).

Aquesta referència a l'anyell pasqual es troba subratllada en l'Evangeli segons Mateu amb el tema de la sang, senyal de l'aliança i perdó dels pecats. Així, en aquest evangeli, Jesús diu en el Darrer Sopar: "Això és la meva sang, la sang de l'aliança, vessada per molts en remissió dels pecats" (Mt 26,28); i en el judici davant Pilat el poble diu: "Que la seva sang caigui sobre nosaltres i els nostres fills!" (Mt 27,25). D'aquesta

manera es realitza el sentit profund del nom de Jesús, tal com havia indicat l'àngel: “li posaràs el nom de Jesús, perquè ell salvarà dels pecats el seu poble” (Mt 1,21).

L'Evangelí segons Joan no recull aquestes referències mateanes a la sang vessada en remissió dels pecats i personifica més el perdó dels pecats en la persona mateixa d'aquell qui és l'Anyell de Déu. Així ho indica el primer testimoni de Joan Baptista: “Mireu l'anyell de Déu, el qui treu el pecat del món!” (Jn 1,28). Aquest aspecte queda subratllat pel fet que, en l'Evangelí segons Joan, el Darrer Sopar de Jesús no és pasqual ni s'hi narra el gest sobre el pa i sobre el vi. És la mort de Jesús la que queda situada en el dia de la Pasqua.¹⁹

El llibre de l'Apocalipsi desenvolupa extensament la figura de Jesucrist com a Anyell l'Anyell de Déu: “Vaig veure al mig, en el tron, envoltat dels quatre vivents i dels vint-i-quatre ancians, un anyell (*arnion*) dret, com degollat” (Ap 5,6); “Vaig veure l'Anyell dret dalt la muntanya de Sió, i amb ell hi havia els cent quaranta-quatre mil que portaven escrits al front el nom de l'Anyell i el nom del seu Pare” (Ap 14,1); “Escriu: ‘Feliços els convidats al banquet de les noces de l'Anyell!’” (Ap 19,9); “L'àngel em va mostrar també el riu de l'aigua de la vida, transparent com el cristall, que naixia del tron de Déu i de l'Anyell” (Ap 22,1).

11. Jesús és el *Jo soc*

Els evangelis sinòptics contenen una expressió posada en boca de Jesús, el significat de la qual passa desapercebuda en moltes traduccions. En el relat de la tempesta calmada, Jesús es manifesta caminant sobre les aigües i saluda els seus deixebles amb l'expressió: “Coratge! Soc jo” (Mc 6,50; Mt 14,27). El text grec, però, no diu exactament “soc jo”, sinó *egô eimi*, és a dir: “Jo soc”. Aparentment pot semblar que és el mateix, però l'expressió “jo soc”, aquí, és una referència a la resposta que Déu va fer a Moisès quan aquest li va preguntar quin és el seu nom. Déu va contestar: “Jo soc el qui soc”, resposta que va quedar dins del tetragrama sagrat del nom de Déu: *YHVH*. Per tant, aquesta expressió, en els relats evangèlics, és una presentació velada de Jesús amb el mateix Nom de Déu, el Senyor.

¹⁹ La Primera carta de sant Joan diu: “I vosaltres sabeu que Jesucrist s'ha manifestat per llevar els pecats, ell que no té pecat” (1Jn 3,5), i la Segona carta als Corintis: “Al qui no havia experimentat el pecat, Déu, per nosaltres, li va carregar el pecat, perquè gràcies a ell experimentéssim la seva justícia salvadora” (2Co 5,21). Es desenvolupa així el tema del Servent del Senyor: “De fet, ell portava les nostres malalties i havia pres damunt seu els nostres dolors (...) Quan haurà ofert la vida en sacrifici per expiar les culpes veurà una descendència (...) justificar el just, que serveix bé a molts [*pollois*], perquè ha pres damunt seu les culpes d'ells (...) ell ha portat damunt seu els pecats de molts [*pollôn*] i ha intercedit per les seves infidelitats” (Is 53,4.10.11.12).

L'Evangelí segons Mateu conclou amb aquestes paraules de Jesús ressuscitat: "Jo soc amb vosaltres dia rere dia fins a la fi del món" (Mt 28,20), paraules que fan referència al nom de Déu: "Jo soc el qui soc" (Ex 3,1416; cf. Is 41,4; 43,10).

Però és sobretot l'Evangelí segons Joan que ressalta aquesta expressió com a forma de confessar la fe en Jesús. Ho fa, com en Marc i Mateu, en el relat de la tempesta calmada, Jesús diu als seus deixebles: "Jo soc, no tingueu por" (Jn 6,20). I també en forma absoluta en el temple, quan diu als jueus: "I morireu en el vostre pecat si no creieu que jo soc" (Jn 8,24) i, després que l'evangelista anota que "ells no van entendre que es referia al Pare" (Jn 8,27), Jesús afegeix: "Quan haureu enlairat el Fill de l'home, coneixereu que jo soc, i que no faig res pel meu compte, sinó que dic allò que el Pare m'ha ensenyat" (Jn 8,28). En aquesta controvèrsia Jesús es designa a ell mateix com "Jo soc", entès com el Fill enlairat del Pare (crucificat/glorificat), com el Fill de l'home glorificat. Igualment, en el Darrer Sopar, Jesús diu: "Us ho dic ara, per endavant, perquè, quan passi, cregueu que jo soc" (Jn 13,19). Més endavant dirà: "Des d'abans que Abraham nasqués, jo soc" (Jn 8,58). També en l'episodi del prendiment de Jesús, quan la cohort dels soldats i els guardes del temple diguin que busquen Jesús Natzarè, ell respondrà per dues vegades: "Jo soc" (Jn 18.5.6), en una referència velada a la seva dimensió divina, com mostra narrativament l'evangelista quan anota la reacció dels soldats i dels guardes: "retrocediren i caigueren per terra" (Jn 18,6).

Però la força d'aquesta expressió "Jo soc" continua present a l'Evangelí segons Joan mitjançant la utilització de la fórmula amb predicat: "Jo soc + predicat". Així diu Jesús: "Jo soc el pa de vida" (Jn 6,35.48), "Jo soc el pa viu que ha baixat del cel" (Jn 6,51), "Jo soc la llum del món" (Jn 8,12), "Jo soc la porta de les ovelles" (Jn 10,7), "Jo soc la porta" (Jn 10,9); "Jo soc el bon pastor" (Jn 10,11.14), "Jo soc la resurrecció i la vida" (Jn 11,25), "Jo soc el camí, la veritat i la vida" (Jn 14,6), "Jo soc el cep veritable" (Jn 15,1), "Jo soc el cep i vosaltres les sarments" (Jn 15,5).

12. Jesús és Déu

En els evangelis, diverses vegades hi ha gent que reacciona acusant Jesús de blasfèmia. Així uns escribes en l'episodi de la guarició del paralític, que diuen de Jesús: "Qui pot perdonar els pecats, sinó Déu?" (Mc 2,7). I, després de la guarició del paralític en l'Evangelí segons Joan, l'evangelista escriu: "Davant d'això, els jueus, amb més afany buscaven de matar-lo, perquè veien que, a més de violar el repòs del dissabte, afirmava que Déu era el seu Pare i es feia així igual a Déu" (Jn 5,18).

És precisament l'Evangelí segons Joan el que utilitza més aquesta expressió. Aquest evangelí comença amb aquestes frases: "Al principi existia la Paraula, i la Paraula estava amb Déu i la Paraula era Déu (...) El qui és la Paraula s'ha fet home i ha habitat

entre nosaltres, i hem contemplat la seva glòria, glòria que ha rebut com a Fill únic del Pare, ple de gràcia i de veritat (...) A Déu, ningú no l'ha vist mai: *el seu Fill únic, que és Déu* i està en el si del Pare, és qui l'ha revelat” (Jn 1,1.14.18) i conclou amb la indicació de la finalitat del seu escrit: “Perquè cregueu que Jesús és el Messies, el Fill de Déu, i, creient, tingueu vida en el seu nom” (Jn 20,31).²⁰

No ha d'estranyar gens, doncs, que la confessió de fe final, en boca de Tomàs, sigui: “Senyor meu i *Déu meu!*” (Jn 20,28). Ja, amb anterioritat, l'evangelista havia indicat que els jueus volien matar Jesús “perquè veien que, a més de violar el repòs del dissabte, afirmava que Déu era el seu Pare i es feia així igual a Déu” (Jn 5,18).²¹

Pot sorprendre aquesta designació de Jesús com a Déu, sobretot quan l'expressió més tradicional ha estat la de Fill de Déu. De totes maneres val la pena tenir en compte que un autor tan antic com Ignasi d'Antioquia (finals del segle I o principis del segle II), que la tradició ha considerat com deixeble de Joan, utilitza habitualment el substantiu Déu per parlar de Jesús.²²

13. L'experiència de Jesús: la seva pregària *Abba!*

L'experiència vital de Jesús se'ns ha transmès d'una forma molt singular. L'Evangelí segons Marc posa en boca de Jesús en la pregària a l'hort de Getsemaní l'expressió *Abba*, en arameu: “*Abba*, Pare, tot t'és possible; aparta de mi aquesta copa. Però que no es faci el que jo vull, sinó el que tu vols” (Mc 14,36). De tal manera que per dues vegades sant Pau indica que l'Esperit de Jesús prega en els cors dels creients dient: “*Abba*, Pare”. Així en la Carta als Gàlates: “I la prova que som fills és que Déu ha enviat als nostres cors l'Esperit del seu Fill, que crida: ‘*Abba*, Pare!’” (Ga 4,6). I també en la Carta als Romans: “Perquè vosaltres no heu rebut un esperit d'esclaus que us faci tornar a caure en el temor, sinó l'Esperit que ens ha fet fills i ens fa cridar: ‘*Abba*, Pare!’” (Rm 8,15). Es tracta, sens dubte, de textos d'inicis dels anys 50, que mostren, amb la utilització de l'arameu, que es tracta de material que prové de la comunitat primitiva de Jerusalem.

²⁰ El Còdex de Beza té la lliçó: “que Jesús, el Messies, és el Fill de Déu” (Jn 20,31).

²¹ La Primera carta de sant Joan diu: “Però també sabem que el Fill de Déu ha vingut i ens ha fet penetrar en el coneixement del Déu veritable, i nosaltres estem en el Déu veritable, ja que estem en el seu Fill Jesucrist. Ell és el Déu veritable i la vida eterna” (1Jn 5,20).

²² Cf. p. ex.: “Ignasi, també de nom Teòfor, a l'església beneïda pròdigament per la plenitud de Déu Pare, predestinada abans dels segles a restar sempre per a glòria perdurable, immutablement unida i elegida per la passió veritable, pel Voler del Pare i de Jesús Messies, el nostre Déu, a l'església digna de felicitació que radica a Efes de la província d'Àsia” (IgEf Inscr., trad. J. Rius-Camps); “Glorifico Jesús Messies, el Déu que així tan sàviament us ha instruït” (IgEsm 1,1, trad. J. Rius-Camps)

Totes les pregàries de Jesús que es troben en els evangelis comencen amb la invocació Pare: el parenostre (Mt 6,9: “Pare nostre”; Lc 11,2: “Pare”); “T’enalteixo, Pare, Senyor del cel i de la terra, perquè has revelat als senzills tot això que has amagat als savis i entesos” (Mt 11,25; Lc 10,21); la pregària a l’hort de Getsemaní (Mt 26,39.42: “Pare meu, si és possible”; Mc 14,36: “*Abba*, Pare, tot t’és possible”; Lc 22,42: “Pare, si ho vols”); “Pare, perdona’ls, que no saben el que fan” (Lc 23,34); “Pare, *confio el meu alè a les teves mans*” (Lc 23,46); “Pare, et dono gràcies perquè m’has escoltat” (Jn 11,41); “Què he de dir? Pare, salva’m d’aquesta hora? Pare, glorifica el teu nom! (Jn 12,27-28); “Pare, ha arribat l’hora. Glorifica el teu Fill, perquè el teu Fill et glorifiqui” (Jn 17,1 [“Pare, ha arribat l’hora”].5[“ara glorifica’m tu, Pare, al teu costat”].11[“Pare sant, guarda’ls en el teu nom”].21[“com tu, Pare, estàs en mi”].24[“Pare, vull que els qui tu m’has confiat”].25[“Pare bo, el món no t’ha conegut”]).

Per això Jesús ensenya als seus deixebles a pregar amb el parenostre, pregària que comença amb la invocació “Pare” i que conté cinc peticions en la fórmula més breu, que és la fórmula lucana; o bé, set peticions, en la forma ampliada de Mateu. Jesús prega dirigint-se a Déu com a Pare i expressa així la seva condició de Fill; de la mateixa manera, uneix a ell els seus deixebles, perquè com a fills de Déu invoquin també Déu com a Pare.

Perquè Jesús, el Fill, és qui mostra el Pare. Quan, al Darrer Sopar, Felip li demana: “Senyor, mostra’ns el Pare, i no ens cal res més” (Jn 14,8), Jesús li respon: “Felip, fa tant de temps que estic amb vosaltres, i encara no em coneixes? Qui m’ha vist a mi ha vist el Pare. Com pots dir que us mostri el Pare? ¿No creus que jo estic en el Pare i el Pare està en mi?” (Jn 14,9-10a). La unió amb Jesús suposa la unió amb Déu Pare. Jesús fa els deixebles fills de Déu, que, moguts per l’Esperit Sant, preguen dient: “*Abba*, Pare!”. I així esdevenen germans, germans de Jesús (Mc 3,33-35; Mt 12,49-50; Lc 8,21) i germans els uns dels altres.

14. La catequesi fonamental: El parenostre i el senyal de la creu

La catequesi bàsica s’inicia amb la transmissió del parenostre i el senyal de la creu, com es pot comprovar en la catequesi dels nens que comencen a preparar-se per a la primera comunió. Aquests elements catequètics són tan importants que per expressar que una persona no té cap tipus d’iniciació cristiana es diu que “no sap ni el parenostre” o bé, “que no sap fer ni el senyal de la creu”.

El parenostre situa el creient com a fill de Déu en la seva relació amb Déu Pare, unit a Jesús i mogut per l’Esperit Sant. La pregària que Jesús ens ensenyà ens el mostra com a Fill de Déu i, en ell, ens fa pregar com a fills de Déu davant del Pare, al mateix temps que mostra que som germans.

Jesús, el Fill de Déu, que ens salva. Ell ens mostra el Pare i ens fa germans

---

De la mateixa manera, el senyal de la creu, com un resum del credo, ens submergeix en la creu de Crist, és a dir, en la seva mort i la seva resurrecció, que ens mostra Déu com a Pare, Fill i Esperit Sant. Així el creient aprèn des dels inicis a contemplar Jesús com al Fill de Déu, en qui es troba la salvació.

A l'aguait

Xavier Moll

«És cosa bona, això d'estar en silenci, a l'aguait de la salvació de Déu.» *Bonum est praestolari cum silentio salutare Dei* [Lm 3,26]. *Praestolari* [לָּוִי] és esperar atent, amantent, *praesto*, a punt de rebre, no és deixar passar el temps ociosos fins que vingui algú i ens llogui [cf. Mt 20,6s], sinó ja saber per endavant que, allò que un espera, un dia o altre arribarà. I no és ben bé el mateix *praestolari* que *sperare*, dit d'una altra manera, hi ha moltes maneres d'esperar.

Ja fa molts anys, un mossèn que treballava dins la cúria episcopal de Menorca em va explicar que havien hagut d'escriure en un document en llatí –d'aquí ja es pot deduir que estic contant una història molt antiga– el nom de la meva mare –al cel sia– que es deia Esperança, i que efectivament s'havien adonat que traduir aquest nom en llatí per *Spes*, no hauria estat prou correcte. És cert que traduïm les tres virtuts teològals, *fides*, *spes*, *caritas* per fe, esperança i caritat, però la meva mare no es deia Esperança per celebrar especialment aquesta virtut; ella feia la seva festa una setmana abans de Nadal, un dia que en el missal romà –*pro aliquibus locis*– es deia *in expectatione partus BMV*: la Mare de Déu devia esperar amb ànsia que nasqués el seu Fill, però era una esperança distinta de la segona de les virtuts teològals: el nom de la festa es refereix més al procés biològic d'un part, que a uns sentiments maternals, que, evidentment, tampoc no es neguen.

De moment sembla que la paraula *esperar* demana que un miri de prop el context on es posa. Els alemanys, en aquest cas, filen més prim que nosaltres: no sempre que els catalans diem «esperar», ells també ho diuen amb un mateix verb, més ben dit, seria incorrecte que ho fessin. Si dic: «espero en el Senyor», ells podran expressar-ho

*Mare de Déu de l'Esperança, basilica
dels Sants Màrtirs Just i Pastor de
Barcelona*

amb en verb *hoffen*, en canvi, aquest verb no serveix per traduir, per exemple, «espera'm fins que torni», en aquest cas usaran més aviat el verb *warten*. En el primer cas s'entén que del subjecte del verb posa tota la seva voluntat en l'acció d'esperar, i diu, per exemple: «Estic rendit de tant cridar, em crema la gorja; els ulls se'm consumeixen *d'esperar* el meu Déu» [Sl 69,4]. El segon cas té tot l'aire d'un manament, i del subjecte es demana més aviat que sotmeti la seva voluntat a la voluntat del qui mana: així sant Pau demana als corintis que quan es reuneixen per menjar la cena del Senyor que *s'esperin* «els uns als altres. I si algú té fam, que mengi a casa» [1 Co 11,33s], es tracta de celebrar un acte comunitari. La Mare de Déu espera (*wartet*) delerosa, però passivament, que arribi el moment de donar a llum; en el text de les lamentacions és el fidel del Senyor que espera (*hofft*) amb paciència, però activament, que li arribi la salvació.

Per entendre bé el sentit que cal que donem al mot esperança dins aquest text del llibre de les Lamentacions, ja és instructiu si d'entrada el posem de ple dins la situació d'un *status viatoris*, que veu la vida de l'home sobre la terra com un camí a fer: esperar –en aquest cas, la virtut teològica de l'esperança– és aleshores una activitat que apunta al moment de posseir allò que un espera i que s'ha de resoldre en una contemplació:

aquell *status viatoris* passarà a ser un *status comprehensoris*. Josef Pieper¹ diu que gairebé tots els conceptes teològics que es refereixen a l'home, més o menys expressament, es defineixen d'acord amb aquestes dues situacions possibles d'estar en camí (*viator*) o de ja haver arribat i estar en possessió (*comprehensor*) de la salvació de Déu.

I precisament al cor mateix d'aquesta manera tan definida d'entendre la vida de l'home sobre la terra com un camí que mena a una fi, apunta una altra manera de prendre's la vida i que s'expressa en un principi més alegre que diu: *el camí ja és la fi*. Aquesta *filosofia* sovint proclama: no pensem més en l'arribada, que tanmateix és cosa més enllà de l'abast dels sentits, concentrem-nos, més aviat, en la vida pràctica que tenim a les mans! No hi ha dubte que és principi de to juvenil i que invita a prendre la vida amb més lleugeresa, a ser prou astuts per aprofitar les avinenteses del moment, bé dins el programa d'aquell eslògan que diu: «mengem i beguem, que demà morirem» [Is 22,13; cf. 1Co 15,32].

La diferència que hi ha entre veure la vida com un camí amb una meta final o prendre la vida com un anar fent —*Aquest camí tan fi, tan fi, / qui sap on mena!*²— és que en el primer cas la meta final és el que dona als *maldecaps* de cada dia [cf. Mt 6,34] un sentit marginal, mentre que en el segon passen directament a la sala d'urgències. I això no és clar cap invitació a la negligència, sinó a decidir qui és en darrer terme senyor d'aquests maldecaps: Déu o l'home mateix, en definitiva es tracta de decidir si un creu en la salvació de Déu —com confessa el fidel de les Lamentacions— o no hi creu —com sembla que és més aviat el que s'expressa en la filosofia de veure en la lluita per superar el maldecaps de cada dia ja el sentit mateix de la vida.

Creure que cal trobar la fi de la vida en el camí mateix, no és per força negar una vida després de la mort —que cada diumenge afirmem justament amb un *et exspecto*, «i espero»— però és almenys deixar-la al marge, potser com a cosa hipotètica i de poca transcendència en la vida de cada dia. És evidentment el que defineix per a molts l'home ideal d'avui centrat dins ell mateix. Dir que el camí ja és la fi també pot servir per deixar entendre aventures eròtiques. Però —i és aquest el punt on vull arribar— de tota manera és un principi que també, sense haver de calcigar per res els sentiments més fins de la honestat, capgira de tota manera el sentit teològic de la vida de l'home sobre la terra amb esquitxos que, gairebé com la cosa més natural del món, poden afectar el camp de la vida pastoral.

És llavors que amb les més bones intencions fàcilment s'obre la porta a creure que no només factible, sinó digne d'aprovació tot intent d'*inventar* una Església més d'acord amb les preocupacions de la gent d'avui i de la nostra contrada, perquè ales-

¹ Josef PIEPER; *Über die Hoffnung*, Munic 1949, p. 12.

² Així comença un poema deliciós de Josep Carner, que certament no és cap aval de camí sense fi.

hores, si la fi que apunta a un demà, es deixa per principi de banda, el fer d'avui concentra, no només tota l'activitat, sinó també tota la moral, i ja es trobaran arguments, perquè la teologia també ho beneeixi.

És cert que així ens movem dins una simplicitat intel·lectual a milles de distància –que sigui permès de guaitar ara també dins l'acadèmia de la filosofia– d'aquell «no us preocupeu ara per Sòcrates, sinó per la veritat»,³ que volia ser una invitació a cercar la veritat encara que hagués de ser amarga per a Sòcrates pocs moments abans d'haver de beure la cicuta. Ens movem dins un terreny d'un materialisme real que també pot fer que a casa nostra s'equipari l'esperança teològica amb els càlculs del botiguer.

L'esperança cristiana, en suposar un *status viatoris*, ja diu que es tracta d'un camí que mena a un lloc determinat, altrament ja no tindria sentit parlar d'esperança. La vida es veu com un camí a fer; esperar és, per tant, allò que dona sentit al fet mateix de caminar. Tot el Nou Testament i tota la història de l'Església primitiva estan abeurats del pensament d'una parusia; tot està posat sota una reserva escatològica, com deia Erik Peterson.⁴ Set cops al dia pregaven els fidels davant una creu pintada a la paret de la casa que donava a l'Orient el *marana ta*, «veniu, Senyor Jesús» [cf. 1Co 16,22; Ap 22,20; Di 10,6].⁵ Avui, aquest costum de fer-ho ja l'hem perdut, i el pensament de la parusia certament s'ha afeblit. Caldrà que aquest cas es miri amb més detall. De tota manera no és situació del tot desconeguda: ja dins l'Evangeli es parla del servent dolent que havia rebaixat la seva esperança i podia dir: «el meu amo tarda» [Mt 24,48], i de la tardança, encara en treia profit personal.

Per això justament avui, quan es demana amb insistència que la nostra Església es renovi, cosa certament molt digna de lloança, caldrà que aquesta esperança en la parusia serveixi de test per mesurar la *veritat* de l'empresa, posat que qualsevol ja pot veure que una feina d'aquesta mena no la fa amb la mateixa intensitat i convenciment el qui segueix aquell principi que diuen els mallorquins: «el qui està bé que no es moc», que el qui en terra se sent com a «estranger i foraster» [cf. 1Pe 2,11] i *espera* mudar de casa d'acord amb la perspectiva que li diu que «a la casa del Pare hi ha moltes estances» [Jn 14,2].

Aleshores aquests projectes de renovació demanen, com diu la Primera carta de Pere, «d'estar sempre a punt per a donar una resposta a tothom qui us demani raó de la vostra *esperança*» [3,15], i això possiblement demanarà d'evitar dos esculls: primer, el de bescanviar aquesta esperança cristiana que ja té una meta ben definida; i segon escull, que

³ Plató, *Fedó* 91b/c. Cf. també l'adagi famós: *Amicus Plato, sed magis amica veritas* [cf. Aristòtil, Ètica Nic. 1,4,1096a 12]. Altrament: *Obsequium parit amicos, veritas odium* [Terenci, *Adria* 5,68].

⁴ Cf. Barbara NICHTWEISS, *Erik Peterson*, Friburg 1992, p. 498, nota 268.

⁵ Cf. Erik PETERSON, «Das Kreuz und das Gebet nach Osten», en *Frühkirche, Judentum und Gnosis. Studien und Untersuchungen*, Friburg 1959, p. 15-35.

dins un món que no pot acceptar –ni tampoc no ho vol– res que estigui més enllà de l'abast de les mans, l'Església haurà de mantenir la valentia de *conservar* sense retallar ni amagar conceptes i fets, encara que des d'una aprehensió sense una fe en una *vita futuri saeculi* es tornin coses incomprensibles i àdhuc possiblement rebutjables. La persecució no es vol, però la seva possibilitat cal que es deixi sempre oberta.

Dins aquesta alternativa, caldrà que perfil·li una mica més la qüestió de l'esperança cristiana, per assegurar una bona elecció. I és que de debò això d'estar en silenci a l'aguait de la salvació de Déu és cosa bona, perquè dins aquest silenci no hi ha el meu càlcul, com és el cas dels qui del camí ja en fan una fi, sinó que és un silenci ple d'una sorpresa del tot nova, «tal com diu l'Escriptura: «Cap ull no ha vist mai, ni cap orella ha sentit, ni el cor de l'home somia allò que Déu té preparat per als qui l'estimen» [1Co 2,9]. I el més sorprenent de la cosa és que Déu mateix ja ens fa dentetes d'aquest misteri en el sagrament.

Amb el permís dels meus estimats col·legues de la teologia, em permeto ara de donar a la paraula sagrament un sentit més ampli de signe visible que d'alguna manera fa present allò que significa. La meravella d'aquest *status viatoris* és que ja dona la possibilitat de tastar en el sagrament les delícies de l'altre *status comprehensoris*: en el record mateix del passat es fa present l'esdevenidor i això, si ho puc dir així, és un progressisme repujat! En el sagrament ja rebem una penyora d'aquella salvació esperada en silenci: *futurae gloriae nobis pignus datur*, en el sagrament «se'ns dona una penyora de la glòria futura» que esperem.⁶ Així de gràvid és el silenci de l'esperança cristiana.

⁶ Antífona *O sacrum convivium* al Magnificat de les segones vespres del Corpus.

Posaré un exemple que vindrà com l'anell al dit: dins aquesta manera més aviat secular de veure les coses, el celibat que vol ser sobre la terra un sagrament del *bios angelikos*,⁷ és a dir, de representar ja en terra aquesta fi esperada, perd tot el seu sentit i fa del tot condret i assenyat que, davant avantatges i atraccions de la vida matrimonial, que ara podríem donar la denominació pariona de *bios gamios*, que el celibat sigui su-primit. Abans de fer-ho, molt tímidament només demanaria que es publicués aquest sentit perdut, i encara, que s'expliqués per què s'ha perdut. (Ja és clar que aquí parlo del sentit del celibat, no de la seva llei canònica.) Però també ja deu ser clar que, en pla de fer un camí que no mena enlloc, un *bios angelikos* és una quimera, però també cal dir que una promesa de fidelitat fins a la mort tampoc no es pot tampoc garantir en un *bios gamios*. El qui sospira cada dia amb un *marana ta* a la boca veu aquest *absurd* de representar ja en terra la vida dels àngels com una gràcia de Déu.

En aquest punt em permeto de fer encara una confessió pública que possiblement mereixi el rebuig de molts, dels molts que ocupen llocs d'influència, que de fet són els qui conformen un opinió pública, que llavors presenten com a decisió democràtica, prohoms que en els anys seixanta i setanta del segle passat amb un terme, que sonava més aviat ofensiu, titllàvem de «burgesos». La meva confessió és que tot sovint el meu món tan pròsper em causa tedi i fàstic, precisament perquè es presenta davant meu tan poderós i ordenat i segur de si mateix que no deixa lloc al perdó i a la misericòrdia.

És *admirable* el rigor que s'esmerça –per aconseguir-ho poden passar setmanes i mesos i anys– fins a poder declarar que l'acusat és convicte del crim. Que es tracti d'un fet succeït en un moment de badada, no modifica per res el judici del jutge ni l'aprovació del públic espectador, que ho badoca davant la televisió o ho llegeix en el diari. Aquesta mena de notícies són la tònica de cada dia; notícies bones i alegres són més aviat mercaderia escassa; sembla i tot que per a molts l'anunci d'aquesta cacera de malvats és la bona notícia del dia. Aleshores és molt possible que el missaire que sent que el mossèn a la missa, en comptes de llegir: «lectura de l'Evangelí», diu: «lectura de la Bona Nova», entengui que també es tracta de notícies d'aquesta mena. Què vol dir bona nova? Com ho poden entendre la gent abeurada de les notícies *bones* que deia abans? Que s'hagi castigat l'acusat és aleshores bona notícia, perquè així el pacífic ciutadà pot anar pel món més tranquil i segur.

Encara hi ha un detall molt significatiu dins aquesta visió meva tan tenebrosa i és que aquesta seguretat ciutadana en el fons del fons i sense que s'hagi de dir es basa en una exclusió de Déu de la vida pública. És el principi de la secularització: les creences religioses dels ciutadans són cosa propensa a armar avalots públics que més val tancar dins l'esfera estrictament privada, però així es bandeja Déu també d'un cop: aquell

⁷ Cf. Mt 22,30.

únic que pot perdonar els pecats,⁸ només resta la seguretat pública sobre la base de la persecució i càstig dels malfactors. Déu no hi és, ni falta que hi fa. Podeu llegir tota mena de literatura, des de la poesia lírica fins a les novel·les d'aventures sense que Déu hi sigui esmentat per res; podeu veure sèries televisives de tota mena sense que es mostri cap campanar d'església. I dins aquest panorama sembla que les distintes confessions cristianes i fins i tot en el diàleg amb representants d'altres religions se cerqui una entesa a base de tapar o minimitzar diferències. Per això Déu pròpiament ni cal que s'esmenti!

Però sobre aquesta pràctica voldria fer dues observacions: no deu ser que els qui manegen aquest estil d'ecumenisme són precisament aquells *burgesos* que deia abans?, que no donarien cap motiu de crítica ni tan sols de sàtira, si no fos que molt possiblement amaguen tot un exèrcit de pobres i pecadors que cautelosament han fet fora i amb ells també Déu: és clar, per innecessari. Avui, fins i tot en cercles que es diuen cristians és possible practicar aquesta mena d'ecumenisme sense necessitat d'esmentar Déu per res. I no serà que aleshores aquesta mena de pacifisme en el fons no és més que tàctica de tancar la boca dels pobres pecadors exclosos d'aquest món tan pròsper?⁹ I l'altra observació seria demanar tímidament si no fora més adient cercar que Déu i els seus pobres tornessin a ocupar la plaça pública de la nostra societat elegant. No diem en el credo que creiem en «un sol Déu»? Ell és en realitat la base de l'ecumenisme més real i eficaç, ell és el Déu creador de tots els homes, de totes les races i religions.

I encara, si des del silenci i justament a l'aguait de la salvació de Déu, deixéssim aquesta tribuna que ens converteix furtivament en badocs d'aquest món sense perdó ni misericòrdia que ens mostren el «burgesos» d'avui i pretenen convèncer-nos que aquest és el món real, i provéssim de sentir-nos solidaris de tot aquest mal, a semblança de «l'Anyell de Déu que lleva el pecat del món» [Jn 1,29]... És un pensament esgarriador, que només el qui es decanta i badoca pot creure que no l'afecta: també els criminals més horribles de la història dels homes van ser homes com tu i jo, criatures de Déu. Només el qui en un moment de clarividència se n'adona, que és ell mateix un de tants i té el coratge en barrejar-se amb ells, pot tenir la sorpresa de trobar-hi Déu, dins aquest món sense Déu, sense perdó ni misericòrdia: «Qui pot perdonar els pecats sinó Déu?» [Mc 2,7].

I ara, al final de tot, s'aclareix la incògnita: fins ara estàvem en silenci a l'aguait de la salvació de Déu, i no se'ns havia ocorregut de demanar una cosa tan elemental com és:

⁸ Cf. Lc 5,20; Sl 32,1-5; 103,3; Is 40,2; 43,25; 55,7.

⁹ Ho diu tot sovint Erich Zenger a propòsit de moltes supressions que es fan dels crits de pregàries dels pobres perseguïts que en el llibre dels Salms demanen que Déu en prengui venjança, ja que ells no ho poden fer. [Cf. Erich ZENGER (dir.), *Stuttgarter Altes Testament. Einheitsübersetzung mit Kommentar und Lexikon*, Stuttgart 2004²].

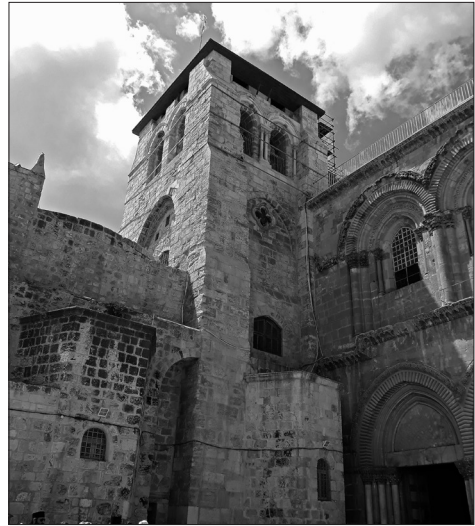
què s'ha d'entendre per salvació? La salvació no és altra cosa que el perdó dels pecats, i el pecat no és altra cosa que *aversio a Deo*. La salvació esperada en silenci és la festa de comunió amb Déu, d'aquest Déu que sembla absent del nostre món tan elegant. Llavors, amb Déu entre nosaltres, l'Emmanuel, en una *imitatio Dei*, nosaltres també ens tornem misericordiosos, disposats a perdonar en memòria de la creu, *memòria perillosa*,¹⁰ perquè entra en conflicte amb una altra manera d'entendre la justícia del nostre món. Ho tornaré a dir: no cerquem la confrontació, però cal que la possibilitat de persecució resti oberta.

¹⁰ Expressió molt suggestiva de Johannes Baptist Metz, La memòria és un tema molt present dins la seva obra. La creu no és obra de malvats, sinó sentència de tribunals legítims.

Pelegrinatge a Terra Santa

Aquest agost, un grup de quasi una trentena de persones de diferents edats i procedències hem tingut el goig de ser pelegrins de la Paraula a les terres de Jesús. Han estat deu dies molt intensos i amb vivències personals molt enriquidores per a tothom. No es tractava d'un viatge turístic, tot i que té alguns elements clarament turístics, com el bany al Mar Mort o les estones destinades a poder comprar regals per a amics i familiars. És més aviat un pelegrinatge, un camí espiritual, que esdevé seguiment i acompanyament de Jesús pels mateixos indrets on ell va viure, va predicar i va lliurar la seva vida per nosaltres. Aquest seguiment de Jesús es fa especialment intens en el viacrucis pels carrers de la ciutat antiga de Jerusalem i que finalitza a la basílica del Sant Sepulcre, lloc de pregona veneració i adoració pels cristians de totes les esglésies i confessions.

Ha estat immensa l'emoció de veure i estar uns dies a la riba del llac de Galilea, a Cafarnaüm, a Corazín, a Canà, i també l'anada a Betlem, fent d'un dia normal d'estiu un ressò del Nadal que portarem per sempre al cor. Vam arribar finalment a Jerusalem, ciutat santa per a les tres grans religions monoteistes. Tots aquests llocs els hem sentit anomenar moltes vegades en les lectures i homilies a missa, en les catequesis (i sovint tristament en les notícies) i ara se'ns presenten al davant! La terra de Jesús esdevé així un escenari profund i emotiu, que es fa encara més viu en la lectura que hem anat fent dels principals textos evangèlics propis de cada lloc.

Basilica del Sant Sepulcre, Jerusalem

Informacions

Jerusalem

Llac de Galilea

Cal destacar igualment la germanor que s'ha creat entre els pelegrins del grup. Moltes hores compartides a l'autocar amunt i avall per les terres d'Israel i Palestina, els àpats amb les converses que expressaven cada dia més les emocions i vivències del viatge, i sobretot les eucaristies celebrades en els indrets escaients. Qui de nosaltres oblidarà mai la missa a Canà i la renovació de la fidelitat matrimonial de les parelles del grup? O les misses al Tabor, a la gruta de Betlem i al Sant Sepulcre?

Una altra cosa que també cal ressaltar són les estones al vespre, tots junts, repassant l'itinerari seguit aquell dia i presentant el del dia següent. També en aquest moment sorgien espontàniament les vivències profundes del pelegrinatge, compartides amb confiança i llibertat. Tres vespres hem tingut la sort de poder escoltar testimonis punyents de la realitat, dura però esperançada, de la gent que viu en aquella terra: un jove palestí que ens ha acompanyat durant tot el viatge, un dels formadors del seminari de llengua àrab del Patriarcat llatí i un jove diaca que anima la petita i sorprenent comunitat de cristians llatins de llengua hebrea. Les seves sinceres paraules i el diàleg que hem pogut tenir amb cada un d'ells ens han ajudat a tots a entendre una mica més la complexitat del conflicte polític d'Israel i Palestina, a copsar els sentiments que habiten els cors de jueus i àrabs i a poder enriquir i matisar les visions que sobre aquest tema teníem abans del pelegrinatge.

Qui cerqués només un viatge turístic es podria sentir decebut, però gràcies a Déu, aquest no ha estat l'esperit de cap dels pelegrins. Cadascú amb el seu estil i la seva particularitat ha sabut aportar al viatge un to espiritual però a la vegada festiu, alegre i distès que és el propi d'unes vacances. És ben cert que es tracta d'uns dies de vacances, però al cap i a la fi, són unes vacances diferents, molt diferents. Uns dies únics que ens han canviat per dins perquè ens han permès de veure, tocar i sentir la terra on va néixer la nostra fe.

Àngel Pons i Creus

XXIX Jornades de l'Asociación Bíblica Española: «Arqueologia i historiografia bíbliques: balanç i perspectives»

Terres castellanès, concretament Burgos, han acollit aquest any les Jornades anuals de l'Associació Bíblica Espanyola, Del 19 al 22 de juny de 2018.

Hi hem participat un centenar estudiosos de la Bíblia. El tema de fons era «Arqueologia i historiografia bíbliques: balanç i perspectives». L'arquebisbe de Burgos, Mns. Fidel Herráez Vegas, va inaugurar les Jornades, juntament amb la directora de l'Associació, Carmen Bernabé.

Tres ponències principals, des de les perspectives arqueològica i historiogràfica, han marcat el ritme de les Jornades:

1a ponència: «**Arqueologia i Bíblia en el període monàrquic**», a càrrec de la Prof. Carolina Aznar (Saint Louis University, Campus de Madrid)

Quina informació aporten els textos sobre la monarquia primerenca?

a) La Bíblia.

D'una manera singular la Història deuteronomista. L'anomenada «narrativa de successió»; l'anomenada «narrativa de l'ascens de David»; la narrativa de l'arca; l'anomenada «narrativa de la joventut de Samuel»; el llibre de la història de Salomó; l'anomenada «història jahvista»; etc.

b) Quan es pot considerar que Israel és un estat?

Perquè hi hagi estat s'han de complir-se totes o una bona part de les següents condicions:

1. Control administratiu més enllà de llaços de parentiu
2. Culte centralitzat
3. Estratificació social
4. Especialistes no agrícoles a temps complet
5. Treballs públics monumentals
6. Urbanisme
7. Objectes de luxe
8. Sistemes d'escriptura
9. Producció industrial i economia centralitzada

Informacions

Carmen Bernabé i Joan Ferrer

- c) Els textos més antics en llengua hebrea antiga que ens ha transmès la Bíblia:
- La Cançó del Mar (Ex 15)
  - La Cançó de Dèbora (Jt 5)
  - La benedicció de Moisès (Dt 33)
  - La profecia de Jacob (Gn 49)
- d) Escrits més antics en paleohebreu (s. IX a.C.):
- Estela de Meixà, rei de Moab
  - Estela de Tel Dan
  - Estela de la Ciutadella d'Amman
- e) Quina informació proporciona avui l'arqueologia sobre la monarquia primerenca?
- Ens trobem davant de dues visions oposades: la cronologia baixa *versus* la cronologia convencional.
  - La cronologia convencional està actualment qüestionada, va afirmar la professora Aznar.
  - Les dades arqueològiques actuals no permeten «afinar» prou per decantar-se plenament per una de les dues opcions.
  - La ponent va aportar una gran selecció de fotografies d'assentaments arqueològics, molts encara en estudi, que permetran, en un futur pròxim, disposar de més informació sobre la cronologia d'aquest període.
  - L'arquitectura monumental també proporciona elements importants per a l'estudi del període monàrquic.

Conclusions:

- Tenim accés a una gran riquesa de materials. Molts encara en estudi.
- Hi ha problemes per excavar —o continuar fent-ho— en els territoris de l'antic regnat de Judà, actualment en territori palestí.
- No podem parlar de conclusions definitives i hem de conformar-nos, en la majoria dels casos, amb aproximacions, moltes difícils de verificar arqueològicament.

2ª ponència: «**Snapshots of Persian-Era Yehud based on texts and on Archaeological data**» (Instantànies del Yehud de l'època persa basades en textos i en dades arqueològiques), a càrrec de la Prof. Diana Edelman (Universitat d'Oslo)

La pretensió de la conferència era oferir un panorama de Yehud, en l'època persa, entorn del 450 aC, a través de les dades arqueològiques, confrontant-los amb els textos bíblics.

1. Instantànies des de l'arqueologia.

- a) El primer problema és la delimitació de les fronteres de Yehud. Una cosa que no podem respondre només des de l'arqueologia, sinó que hem d'utilitzar també textos. La ponent parteix de les fronteres següents: al sud, les terres altes del Nègueb; al nord, la zona que inclou el segon conjunt de ciutats de Js 18,25-28; a l'est, el riu Jordà; i a l'oest, la vora occidental de la Xefelà.
- b) Algunes advertències: dades no prou clares a través de la datació de la ceràmica; dificultat per conèixer l'extensió d'un assentament de l'època; problemes de datació d'un període relativament llarg i amb moltes fluctuacions de creixement.
- c) Tipologia dels assentaments a Yehud. Comptem actualment amb 264 jaciments de l'època persa, encara que no tots ens permeten obtenir dades prou fiables. Plausiblement a Yehud hi havia una sèrie d'hisendes, tant privades com comunals. Cal pensar que alguns edificis —els més grans— devien ser propietats de la noblesa persa, al costat d'altres, en propietats comunals, de colons, introduïts pels perses. També s'observen possibles edificis més senzills, que devien ser magatzems de productes agrícoles locals.
- e) Instal·lacions administratives i localitzacions. S'han identificat «fortaleses» quadrades o instal·lacions administratives escampades per tot Yehud i possibles residències d'alts funcionaris a Ramat Rahel, Nebi Samwil i Laquix.

2. Instantànies dels textos bíblics i no bíblics.

Advertiments: el problema de l'autoria de Neh (¿el mateix per Esd-Neh?; ¿el Cronista?; relació de Ne 7,72b-8,13a i 3Esd 9,37-55). El relat es troba ambientat en la primera meitat de l'Imperi aquemènida però podria reflectir una comprensió d'aquest període des d'un autor de l'època hel·lenística.

Informacions

---

b) Com era la naturalesa de la propietat de la terra i la seva administració en Yehud a la llum del llibre de Nehemies?

- Els capítols 3, 5 i 11 de Ne ens proporcionen una visió de com l'autor de l'obra va concebre la relació entre els habitants de la província i el seu territori.
- Ne 9,36-37 suggereix que la major part de la població devien ser arrendataris servils; alguns colons militars amb obligacions similars als anteriors; i altres podrien haver estat jornalers o esclaus vinculats a propietats imperials.
- Ne 11 ens parla dels no-líders que vivien en ciutats de Judà, fora de Jerusalem. Ne 11,25-31 apunta que fora de Jerusalem hi havia tres formes de tinença: ciutadans nadius lliures, soldats colons i alguns treballadors jornalers o esclaus.
- Segons Ne 3 hi devia haver dues o tres formes diferents de possessió de la terra: propietaris, arrendadors i, fins i tot, jornalers.
- L'evidència arqueològica de gerres amb segells de Yehud podria indicar algun tipus d'impost provincial.

3. Conclusions:

- Les dades arqueològiques ens proporcionen uns testimonis amb una important dosi de frustració per la seva limitació per a l'estudi de la tinença de la terra i els sistemes fiscals de Yehud.
- Encara que sí que ens ofereixen algunes intuïcions sobre els models d'assentament.
- L'autor de Ne pressuposa que els seus interlocutors coneixen diferents formes possibles de tinença de la terra. Tot i que s'ha de ser caut a l'hora d'extreure conclusions definitives del text.

3a ponència: «**La literatura jueva i la seva transmissió en el canvi d'era: noves visions i punts de vista**», a càrrec del Prof. Pablo Torijano (Universitat Complutense, Madrid)

Va començar afirmant —de forma similar als altres ponents en les seves xerrades— que l'arqueologia de l'època del Segon Temple no sempre va de la mà dels textos.

La troballa dels manuscrits de Qumran ha fet reconsiderar l'*status quaestionis*.

1. L'ortodòxia i les seves trampes:

a) Prejudicis metodològics i confessionals.

- Pressuposicions
- El tipus de les fonts d'informació disponibles
  - Selecció per supervivència i interès de l'ortodòxia posterior
- La transmissió és intervinguda (diversos grups religiosos) o a causa de l'atzar (descobriments de Qumran)

- b) Les ortodòxies establertes entenen la tradició a través d'un prisma anacrònic.
  - c) Es preserven textos només perquè són acceptables per les formes dominants posteriors: judaisme i cristianisme.
  - d) La nostra cultura actual està condicionada per aquesta comprensió.
2. Categories analítiques assumides:
- a) Consciència de pertinença central o perifèrica?
  - b) Reconsiderant l'*status quaestionis*: judaisme o judaïsmes.
  - c) *Set de Schwartz*: contra la lectura atomística de l'evidència. Judaïsmes complex, però fonamentalment unitari.
    - Centre normatiu.
    - Demografia: el paper de les elits i subelits.
  - d) Michael Stone: *in medias res*.
  - i) George Nickelsburg: multiplicitat, diversitat radical.
  - f) Dins dels textos hi ha experiències personals.
  - g) Hel·lenització com a generalització.
  - h) Democratització: puresa ritual, estudi de la Torà, Sinagoga.
    - Tensió entre igualitarisme / oligarquia

José Ignacio Pedregosa, Estela Aldave, Pedro Barrado, María José Schulz, Jaime Vázquez i Javier Velasco-Arias

Informacions

- i) Imperialisme i judaisme.
  - j) No hi ha democratització en la puresa ritual ni en l'estudi de la Torà.
  - k) Les sinagogues eren llocs de reunió, de pregària, etc., però, en un primer moment, no eren edificis per a l'estudi de la Torà.
  - l) El judaisme com a religió neix com una religió patrocinada. Sempre es troba relacionada amb un poder imperial.
3. Confusió entre exegesi i història.
- NT: messianisme com a típic, normal i estès en el judaisme. Aquesta imatge no es correspon amb la realitat històrica.
  - El messianisme no era un corrent unitari ni, molt menys, majoritari en els segles I aC - I dC.
4. Les fonts:
- a) Els textos no ortodoxos no es transmeten: corpus filtrat.
    - Excepte per intenció polèmica.
    - Els textos transmesos són aquells acceptables: es privilegia el que encaixa.
    - Atzars de la transmissió.
    - Moments de transició.
  - b) Dinàmiques de canvi en la societat i en la religió.
  - c) Religió oficial *versus* religió popular.
  - d) Fonts no textuals: monedes, construccions arqueològiques (per exemple: piscina o banys rituals?).
  - e) Com avaluar la multiplicitat de fonts?
    - Textos transmesos per còpies.
    - Original / traducció (literal o literària?).
    - Citacions en altres textos.
    - Descobriments arqueològics.
5. Arqueologia.
- L'«alta» arqueologia.
- L'exemple de Masada: es troba el que es vol trobar.
- Vida quotidiana? Puresa? ...
6. Periodització.
- La literatura es troba arrelada en la història.
  - Palestina i Alexandre el Gran (332-175 aC)
    - Llumínaries (1Hen 72-82) / Vigilants (1Hen 1-36)
    - Ben Sira

- Reforma - repressió - revolta (175-164 a.C.)
  - Jubileus
  - Dn 7-12
  - Apocalipsi dels Animals (1Hen 85-90)
- Asmoneus i adversaris (164-63 a.C.)
  - Carta d'Henoc (1Hen 92-105) - diàspora
- Revolta - destrucció - ¿reconstrucció?
  - 4Esd

7. Religió i societat

a) Déu - Temple - Torà com a sistema ideològic.

- No implica coneixement de la vida quotidiana.
- Interpretació opaca: *Sefer keritut* (repudi) - Dt 24,1
- La Torà comportava una negociació entre un text amb autoritat, però opac, i conjunts de pràctiques habituals, però no totalment oficials.
- Apocalíptica: mitologització.
- Eix adàmic *versus* eix henòquic.
  - Henoc: absència de tradicions adàmiques a Qumran. Concentració en el període d'Henoc a Adam.
  - Adam: protoplasts com a origen del mal.

8. Conclusions.

a) Axiomes de treball:

- Humilitat acadèmica i provisionalitat
- Consciència de la construcció social del coneixement.
- Un equilibri entre el minimalisme i el maximalisme.

b) Consciència de la diversitat (millor que pluralisme) en el Judaisme de l'època.

- Frontera 70/135 dC: identitats borroses?

Les Jornades també van comptar amb un parell de conferències públiques, que van complementar la finalitat de la trobada i van obrir els estudis bíblics a un públic ampli: «Els nous descobriments arqueològics i l'estudi de l'Antic Testament», per Carolina Aznar; i «Les excavacions de Magdala i la Galilea del temps de Jesús», per Santiago Guijarro. Les dues conferències van ser seguides amb molt d'interès pel públic assistent.

També és de subratllar l'incansable i imprescindible treball dels diferents seminaris que es van estar reunint i treballant al llarg de les Jornades: Antic Testament; Orígens del Cristianisme; Evangelis i Antic Testament; Bíblia i Pastoral; i Bíblia i Orient.

Informacions

Cal que destaquem la presentació de la nova etapa de la revista de l'Associació, *Reseña Bíblica*, per part del seu nou director Jaime Vázquez, que significarà un canvi de disseny i un augment de continguts a partir del proper número 100 de la revista.

La presentació de llibres, l'Assemblea de socis, les paraules de la directora de l'ABE, etc. van posar la cirereta a unes Jornades molt intenses. Hem d'assenyalar també la presència del president de l'Associació Bíblica de Catalunya, Joan Ferrer, i d'alguns altres membres d'aquesta associació germana en l'estudi i la investigació de la Bíblia.

Javier Velasco-Arias

El Brodat de la Creació de la catedral de Girona

EL BRODAT DE LA CREACIÓ DE LA CATEDRAL DE GIRONA

Carles Mancho (ed.)

El llibre que presentem a continuació és una veritable joia. Es tracta d'un esforç editorial de diverses universitats i institucions catalanes (UAB, UB, UdG, UdL, UPC, URV i dos museus, el MNAC i el Museu de Disseny de Barcelona) que, sota l'edició del professor d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona, Carles Mancho, reuneix fins a deu estudis monogràfics sobre el que s'ha conegut, fins ara, com a *tapis de la Creació* de la catedral de Girona.

Com qualsevol volum de disciplines artístiques està bellament il·lustrat, amb prop de mig centenar de làmines a tot color –això a part de les diverses fotografies que acompanyen el text al llarg de les més de 400 pàgines de l'obra. L'edició

compta amb una extensa bibliografia especialitzada al final, així com la relació dels manuscrits citats i els índexs oportuns per a fer cerques ràpides i precises.

És un llibre d'un interès cultural absolutament pregon, que qualsevol persona culta interessada en l'art, la història i la cultura hi pot fer cap sense rumiar-hi massa. Els autors són vers especialistes en les matèries que tracten: la majoria han fet recerques doctorals sobre qüestions d'història medieval, art romànic, restauració i conservació de béns artístics i culturals, museografia..., fet que avala sobradament la qualitat de llurs aportacions. Però cal indicar que el llibre neix de la voluntat de difondre l'excel·lent recerca del Màster en Cultures Medievales de Rebecca Swanson, que n'obtingué el premi extraordinari l'any 2013. De fet, l'estudi més extens de l'obra és justament el seu: *El Brodat de la Salvació de la catedral de Girona. La nova identitat de l'anomenat Tapís de la Creació*. Inserir en el cor mateix de l'edició (p. 125-241), n'és l'estudi més llarg i documentat, així com la tesi mateixa de l'obra: tot perfeccionant una de les hipòtesis –ja antiga– de l'erudit gironí Pere de Palol, la Dra. Swanson apunta que el brodat va ser fet a la ciutat de Girona cap a la segona meitat del segle XI, i destinat a la catedral amb funcions litúrgiques del cicle quaresmal.

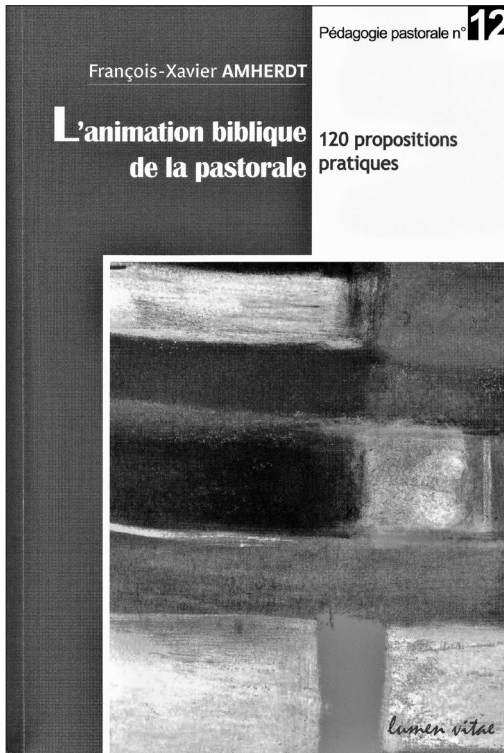
Manllevant alguns mots del bisbe de Girona, Francesc Pardo (que fa unes ratlles com a portal de l'obra, en qualitat de bisbe de Girona i responsable del Patrimoni Cultural de la Conferència Episcopal Tarraconense), el Brodat té un objectiu neta-ment didàctic, i per això mateix catequètic: és el mitjà de transmissió d'un valuós i poderós missatge, el de Jesús testimoniats en el Nou Testament. I ho fa amb la plasticitat –i bellesa i elegància– característica de l'art medieval. Però no amb pedres (com als capitells dels claustres), sinó amb llana i lli cosides amb agulla.

Ens trobem, doncs, davant d'una manifestació magnífica d'allò que encunyà, ja fa molts anys, el professor canadenc Marshall McLuhan: *the medium is the message*. 'El mitjà és el missatge'. Evidentment que el missatge (l'Evangeli) és més important que el mitjà (el Brodat), però en la mesura que els artistes medievals van embellir la seva obra catequètica amb representacions de la Paraula, aquest mitjà romangué *em-paraulat*. És a dir, la Paraula també es troba en el mitjà que l'ajuda a difondre. N'és part constitutiva en un temps i un espai determinats i contribueix activament a la *salus animorum*.

No em resta més que felicitar efusivament la iniciativa editorial de *Memoria Artium* (marca editorial de les institucions més amunt esmentades) i els autors que han participat en aquesta obra, no només per la contribució majúscula a la història cultural de l'art català, sinó també perquè ens han posat a disposició una magnífica manera de llegir, de forma molt enraonada, la Sagrada Escripura, ben diversa d'aquella a què hi estem acostumats els biblistes: l'hermenèutica iconogràfica.

Joaquim Malé i Ribera

L'animation biblique de la pastorale. 120 propositions pratiques

Autor: François-Xavier Amherdt
«Pédagogie pastorale» n° 12,
Namur, Lumen Vitae, 2017, 183 p.

Com formar comunitats cristianes a «practicar les Escriptures», a fer que la Paraula de Déu, l'ànima de la teologia i la pastoral, sigui la inspiradora principal de la vida concreta dels creients i de tota pràctica eclesial? L'autor utilitza diferents plans: exegesi, catequesi pastoral, espiritualitat, litúrgia, missiologia, per abastar la diversitat de realitats eclesials, actors i potencials oients de la Paraula. L'exhortació apostòlica *Verbum Domini* del Papa Benet XVI (2010) és el fil conductor dels tres capítols del llibre: la veu i el rostre de la Paraula (cf. DV n° 6-49: Revelació de Jesucrist, la Paraula feta carn); la casa de la Paraula (cf. *Verbum Domini* n° 50-89: eclesialitat de la Paraula de Déu), el capítol més desenvolupat; els camins i la ruta de la Paraula

(cf. *Verbum Domini* n° 90-120: Paraula en missió en el món).

Un dels principals actius del llibre és presentar eines que ja han estat experimentades en diferents contextos. Per descomptat que no podem argumentar les 120 propostes! Algunes d'elles són fàcils de posar en pràctica (per exemple, la proposta n° 48: «Buscar informació i respostes a preguntes en un lloc web o en un llibre bíblic»), mentre que altres requereixen una major inversió (per exemple, la proposta n° 41: «Crear un servei bíblic o centre de formació regional, diocesà, supra-diocesà, nacional»).

El llibre podem estudiar-lo sols, o millor en els diferents grups, que poden avaluar la seva relació amb la Paraula i explorar noves iniciatives. No obstant això, no es tracta d'afegir propostes que giren al voltant de l'Escriptura al costat de les que ja es fan

sinó de cercar com afavorir la inculturació i l'encarnació de la Paraula de Déu en les realitats eclesials, en la vida mateixa dels diversos agents i en el món. Una sola de les propostes pot ser suficient per fer-ho realitat si és font d'inspiració profunda del seu treball pastoral. Començar les reunions amb una *lectio divina*, per exemple, amb un o altre mètode, pot ajudar a fer experiència de la presència activa de Déu en tot el que es viu en el seu nom en qualsevol grup.

Ben informat sobre les aplicacions pastorals de la Bíblia, el llibre també es nodreix dels textos del Magisteri sobre la lectura creient de la Bíblia i de teòlegs de renom per oferir una obra de pastoral bíblica de qualitat, accessible i estimulante.

Les informacions sobre la Federació Bíblica Catòlica (pàg. 7, nota 8) poden ser actualitzades visitant el lloc web de la FBC: <https://c-b-f.org/en/Who-we-are/Mission>.

L'autor, sacerdot de la diòcesi de Sion (Suïssa), és professor de la Facultat de Teologia de la Universitat de Friburg. N'és titular de la càtedra d'educació religiosa teologia pastoral i homilètica des de 2007. Ha estat més de trenta anys animador i després president de l'Associació Bíblica Catòlica de la Suïssa de parla francesa, que va inspirar les pàgines d'aquest llibre.

*Marie-Hélène Robert, professora de teologia, Universitat Catòlica de Lyon.
Bulletin: BDV digital 107 (2017)*

La Bíblia explicada als nets

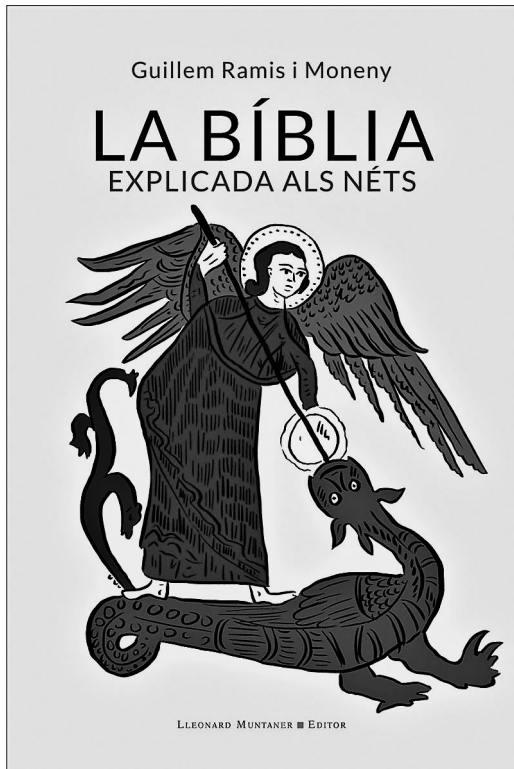
Autor: Guillem Ramis Moneu.

Editorial Lleonard Muntaner. Palma (Mallorca), 2018. 151 pàgines.

Es tracta d'una introducció a la Bíblia. L'al·lusió als nets és sobretot per poder remarcar que la Bíblia s'ha tramés de generació en generació al llarg de tres mil anys. Tot i així, com tants d'altres avis, en Guillem «passa gust de parlar de Déu» als seus descendents, descobrint aspectes de la Bíblia amb clarividència, senzillesa i profunditat admirables.

En un altre format, l'any 1997, amb el títol «*I per què cristià?*», en Guillem Ramis publicava fa vint-i-un anys una primera recerca dels orígens cristians, que al llarg dels anys s'ha vist superada per nous descobriments. Molt probablement així com la va escriure llavors, avui no la publicaria. Però el cert és que, dedica aquell treball a les

Informacions

persones que cerquen la veritat. «La fe cristiana —diu— els pot ésser un punt de llum dins la recerca.»

Aquella recerca inicial, ampliada amb una altra publicació amb el títol «*Maranâ Thâ. Vine, Senyor!*», es presenta com un «assaig que ajuda a conèixer i aplicar avui dia la Bíblia amb perspectiva històrica». I, d'aquell llarg treball, en treu l'autor els continguts, més divulgadors, de *LA BÍBLIA EXPLICADA ALS NÉTS*.

1. La Bíblia explicada als néts és un d'aquells llibres que fan ganes de llegir només començar i obrir-lo.

2. Una publicació, des del punt de vista ortogràfic, correctíssima com poques. 3. No es tracta d'una Bíblia infantil, adreçada a infants. Més tost és una introducció i una explicació de la Bíblia feta amb la intenció de convertir-se en una eina útil a la gent «adul-

ta» per desentranyellar el contingut del llibre sagrat i difondre'l amb claredat i fonament a les generacions més joves.

4. Es tracta d'un text que pot esdevenir una eina molt bona, no només per a les ca-tequesis d'infants o d'adults, sinó també per a les escoles que vulguin difondre les cultures religioses que amaren les societats occidentals (judaisme, cristianisme, islamisme i altres concepcions religioses del món i de la humanitat).
5. Aquesta obra es pot incloure perfectament dins la línia de la Teologia de l'Alliberament que s'aprofundeix en l'èxode o sortida d'Egipte i en l'exili o captivitat babilònica del poble d'Israel; tota situació semblant —llavors, ara i sempre— per als creients té Déu com a alliberador.
6. Respon molt nítidament i clara a la pregunta que se sol formular en llegir la Bíblia: És cert tot quant s'hi diu? És històric allò que s'hi conta? Ha succeït de bon de veres? En Guillem, de manera magistral, hi respon clar i català: «*la major part del llenguatge bíblic és simbòlic*» (p. 36); les narracions de la Bíblia són «*creacions literàries*» (p. 36); la Bíblia és una «*història inventada*» (p. 12); una «*història per encàrrec*» (p. 27 el «*testimoni escrit de l'experiència que unes persones tingueren de Déu*» (p. 23)

Informacions

---

7. El llibre mostra el paper que exerceix l'economia al llarg de la història del poble d'Israel i al llarg de la història de la humanitat, com a factor creador de diferències socials, polítiques i religioses.
8. Algunes pàgines ajuden a comprendre millor la irrupció del cristianisme en la història d'Occident (pàg. 69-72); com també la pàgina 80 reflecteix allò que expressa una gran dona mallorquina en relació amb qui és Jesús de Natzaret per a ella.

Cil Buele

<http://cil.cecili.cat/post/130757>

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ BÍBLICA DE CATALUNYA. Núm. 130. Setembre del 2018

Direcció: JOAN FERRER, Gutenberg, 15 - 08397 Pineda de Mar. ESPERANÇA AMILL, Sant Antoni, 89 – 43800 Valls. *Adreça electrònica:* butlleti@abcat.cat. *Secretaria:* secretari@abcat.cat. *Administració:* Pla de Palau, 2 – 43003 Tarragona. *Disseny de la coberta:* Narcís Comadira. *Composició:* Imatge-9, SL (Valls). *Impressió:* Gràfiques Moncunill, SL (Valls). DL: B-23633-1978. ISSN: 2013-9373

PORTAL

Josep Lluís Arín

Pàg. 1

ARTICLES

Jesús, el Fill de Déu, que ens salva. Ell ens mostra el Pare i ens fa germans

Rodolf Puigdollers

Pàg. 3

A l'aguait

Xavier Moll

Pàg. 25

INFORMACIONS

Pelegrinatge a Terra Santa

XXIX Jornades de l'Associación Bíblica Española: «Arqueologia i historiografia bíbliques: balanç i perspectives»

El Brodat de la Creació de la catedral de Girona

L'animation biblique de la pastorale. 120 propositions pratiques

La Bíblia explicada als nets

Pàg. 33